

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΡΟΜΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ευάγγελος Σεβαστής

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Πατσαντάρας

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

© Copyright
Ευάγγελος Σεβαστής
Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Εθνικής Αντιστάσεως 41, 172 37, Δάφνη, Αθήνα

Ευχαριστίες

Στην παρούσα φάση και με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Νίκο Πατσαντάρα για τη βοήθεια και τις διευκολύνσεις που μου παρείχε, ώστε να επιτύχω το στόχο μου. Επίσης, τον υποψήφιο διδάκτορα κ. Γιάννη Γεωργίου για την καθοδήγησή του και τις συμβουλές του για το περιεχόμενο και τον τρόπο συγγραφής.

ΔΡΟΜΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Περίληψη

Το παγκόσμιο δρομικό κίνημα γεννήθηκε στις ΗΠΑ και διαδόθηκε σε όλον τον κόσμο σε δύο κύματα. Το πρώτο τις δεκαετίες του '60 και '70 και το δεύτερο από τη δεκαετία του '90 και μετά. Καταγράφεται ως αύξηση των αγώνων μαραθώνιας απόστασης αλλά και έκρηξης των συμμετοχών, ακόμα και σε αγώνες μικρότερων αποστάσεων μαζικής λαϊκής συμμετοχής. Κατά την εξέλιξη του κινήματος, έχουν καταγραφεί σημαντικές διαφοροποιήσεις, αναφορικά με το σκοπό, τα κινήτρα και τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των δρομέων. Στην Ελλάδα, μάλλον εξαιτίας μη πρόσφορων συνθηκών δεν εξελίχθηκε ανάλογα χρονικά. Ωστόσο, παρουσιάζεται σημαντική εξέλιξη την τελευταία περίπου 20ετία. Αυτή αφορά στην αύξηση των αγωνιστικών δρωμένων λαϊκής μαζικής συμμετοχής, στην αύξηση των συμμετοχών σε μαραθωνίους αγώνες, και ιδιαίτερα στον Αυθεντικό Μαραθώνιο της Αθήνας. Χρησιμοποιώντας ως δείγμα τους/τις τερματίσαντες/σες για τα έτη 2002-2019 και μέσω της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι α) υπάρχει σημαντική αύξηση των συμμετοχών συνολικά και επί μέρους ανά φύλο με μεγαλύτερη αύξηση στους άνδρες, β) υπάρχει καθαρή επικράτηση της ηλικιακής ομάδας 35-49 τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, ενώ υπάρχει μία σημαντική και σοβαρή μετατόπιση του ηλικιακού μέσου όρου προς τα πάνω για τους άνδρες, καθώς η δεύτερη επικρατέστερη ηλικιακή ομάδα είναι αυτή των 50+. Για να μελετηθεί και να κατανοηθεί το φαινόμενο του δρομικού κινήματος στην Ελλάδα, συνιστάται η εμπειριστατωμένη και συστηματική μελέτη του φαινομένου στη χώρα μας, με μακροπρόθεσμους ερευνητικούς σχεδιασμούς, εξειδικευμένα ερευνητικά εργαλεία και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, για να παραχθούν χρήσιμα αποτελέσματα για πολλά και διαφορετικά επιστημονικά πεδία.

Λέξεις κλειδιά: *Δρομικό Κίνημα, Ελλάδα, Αυθεντικός Μαραθώνιος Αθηνών*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	viii
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1. Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος	1
1.2. Σημασία της έρευνας	3
1.3. Ερευνητικά ερωτήματα	4
1.4. Οριοθετήσεις και περιορισμοί της έρευνας.....	4
1.5. Διευκρίνηση των όρων	5
1.6. Σκοπός της έρευνας	5
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	8
2.1. Η ιστορία πίσω από το αγώνισμα του Μαραθωνίου δρόμου	8
2.2. Η θεσμοθέτηση και η εξέλιξη του αγωνίσματος του Μαραθωνίου	9
2.3. Το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο στο αθλητικό πεδίο	13
2.4. Η συμμετοχή των γυναικών στο αγώνισμα.....	17
2.5. Η εμφάνιση και η εξέλιξη του δρομικού κινήματος.	22
2.6. Η διαφοροποίησης στην οργάνωση και στη διοίκηση της δρομικής δραστηριότητας του ελεύθερου χρόνου	25
2.7. Χαρακτηριστικά του δρομικού κινήματος και των συμμετεχόντων.....	29

2.8.	Κίνητρα των δρομέων	32
III.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	34
3.1.	Δείγμα.....	34
3.2.	Διαδικασία συλλογής δεδομένων	34
3.3.	Στατιστική ανάλυση	34
IV.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	35
V.	ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	44
VI.	ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	46
VII.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	49

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1. Απόλυτες και Σχετικές Συχνότητες του Συνόλου των Τερματισμών, των Αντρών και των Γυναικών ανά Έτος Διοργάνωσης.....	35
Πίνακας 3.2. Απόλυτες, Σχετικές και Αθροιστικές Συχνότητες του Συνόλου των Τερματισμών των Ανδρών και των Γυναικών κατά Έτος Διοργάνωσης .	37
Πίνακας 3.3. Μέτρα Θέσης του Συνόλου των Τερματισμών, των Ανδρών και των Γυναικών	38
Πίνακας 3.4. Τερματισμοί ανά Ηλικιακή Κατηγορία ανά Έτος (Εξαιρούνται τα Έτη 2013, 2014, 2015)	40
Πίνακας 3.5. Μέτρα Θέσης των Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία	40

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 3.1. Σχηματική Παράσταση της Εξέλιξης των Συμμετοχών στον AMA 2002-2019. Συνολικοί Τερματισμοί Ανδρών και Γυναικών	38
Σχήμα 3.2. Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις του Συνόλου των Τερματισμών, των Ανδρών και των Γυναικών	39
Σχήμα 3.3. Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις του Συνόλου των Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία και Φύλο	41
Σχήμα 3.4. Ποσοστά Συνολικών Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία	42
Σχήμα 3.5. Εξέλιξη του Συνόλου των Τερματισμών ανά Έτος, Ηλικιακή Κατηγορία και Φύλο	43

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΜΑ: Αυθεντικός Μαραθώνιος Αθηνών

ΔΟΕ: Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

ΚΜΑ: Κλασικός Μαραθώνιος Αθηνών

ΣΕΓΑΣ: Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων

IAAF: International Amateur Athletic Federation

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Ορισμός και διατύπωση του προβλήματος

Από τα τέλη της δεκαετίας του '60, το τρέξιμο και ειδικότερα αυτό σε δημόσιο δρόμο, διαφοροποιήθηκε ριζικά και από ένα αγώνισμα που διεξαγόταν μεταξύ μια μικρής σχετικά ομάδας υψηλού επιπέδου αθλητών, έγινε η συνήθης αθλητική δραστηριότητα εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Το τρέξιμο αφορούσε καθαρά σε αθλητές με την εννοιολογική ερμηνεία και τη νοηματική απόδοση του ανταγωνιστή και αυτού που στοχεύει στη νίκη ή στη χειρότερη περίπτωση στην επικράτηση έναντι του άλλου και στην καλύτερη δυνατή θέση κατάταξης. Αυτού του νοηματικού περιεχομένου ο αθλητισμός, αφορούσε ξεκάθαρα σε αγωνιστικές διοργανώσεις σε επίπεδα εθνικά, συλλογικά, πανεπιστημιακά ή και σχολικά, σε καμία όμως περίπτωση δεν αφορούσε στη μαζική λαϊκή συμμετοχή του κόσμου (Bale, 2004).

Τη συγκεκριμένη εποχή το τρέξιμο σε δημόσιο χώρο ως φυσική δραστηριότητα αναψυχής και άσκησης, αντιμετωπιζόταν ως μία παράξενη δραστηριότητα και οι ασχολούμενοι με αυτό, ήταν σχεδόν «αόρατοι» σε σχέση με τη σημερινή πραγματικότητα, καθώς όσοι έτρεχαν στο δρόμο ήταν γιατί μάλλον βιάζονταν και όχι ως φυσική δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου (Stokvis, 2006). Όσοι χρησιμοποιούσαν το τρέξιμο σε δημόσιο χώρο ως άσκηση, θεωρούνταν ως «ταραξίες» που έσπαγαν τις υπάρχουσες κοινωνικές νόρμες και η συγκεκριμένη ενασχόληση, με τον τρόπο και στον χώρο που υλοποιούνταν χαρακτήριζε τα συγκεκριμένα άτομα ως αργόσχολα και ελαφρά (Florida, 2002; Paunonen, 2009). Για το μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα, η αντίληψη που υπήρχε για το τρέξιμο ήταν ότι αποτελούσε μία παράξενη φυσική δραστηριότητα, που πραγματοποιούνταν από παράξενους ανθρώπους σε μη προβλεπόμενο χώρο, το δημόσιο δρόμο.

Η προοδευτική αύξηση των διοργανώσεων αγώνων Μαραθώνιας απόστασης και η αύξηση λαϊκών αγώνων δρόμου μαζικής συμμετοχής σε δημόσια οδό σε διαφορετικές αποστάσεις, οδήγησε στην αλλαγή της αντίληψης του κοινού για το τρέξιμο αποστάσεων και οδήγησε με τη σειρά του στην αύξηση

της ζήτησης ανάλογων αθλητικών δρωμένων από τους αναψυχικούς δρομείς και στην αύξηση των συμμετεχόντων (Shipway & Jones, 2008). Την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται μια εντυπωσιακή αύξηση τόσο στις συμμετοχές όσο και στο συνολικό αριθμό των συμμετεχόντων που τερμάτισαν στο σύνολο των αγώνων Μαραθώνιας απόστασης σε όλη την Ευρώπη (Van Bottenberg, Scheerder, & Hover, 2010).

Στη σημερινή εποχή, ένας πολύ μεγάλος αριθμός ανθρώπων, από διαφορετικά δρομικά επίπεδα, συμμετέχει συστηματικά τόσο στην προπόνηση όσο και σε αγώνες, με μια ποικιλία στόχων και κινήτρων, που απέχουν και διαφέρουν πολύ από τη νίκη στον αγώνα. Οι αγωνιστικές αποστάσεις στις οποίες συμμετέχουν μπορεί να ξεκινάνε από ένα και μόνο χιλιόμετρο και να φτάνουν ακόμα και στις αποστάσεις του Μαραθωνίου που διεξάγονται στις περισσότερες μεγάλες πόλεις. Στην πραγματικότητα, οι δρομείς αποτελούν την μεγαλύτερη αθλητική ομάδα, αν και οι ίδιοι δε θεωρούν τους εαυτούς τους αθλητές, κατακερματίζοντας το νόημα της έννοιας του αθλητή σε άλλα σημαινόμενα. Η αλλαγή της συγκεκριμένης θεώρησης βασίστηκε σε μία πολιτισμική επανάσταση. Αυτή η μεταστροφή, αφορούσε μία πιο χαλαρή και λιγότερο τυπική στάση απέναντι σε όλες της εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της φυσικής δραστηριότητας σε δημόσιο χώρο, κάτι που λειτούργησε ευεργετικά και για το τρέξιμο (Scheerder, 2007a; Stokvis, 2005).

Μία από τις σημαντικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν κατά την εξελικτική πορεία των συμμετοχών σε δρόμους μεγάλων αποστάσεων και ιδιαίτερα σε αγώνες μαραθώνιας απόστασης μαζικής λαϊκής συμμετοχής, είναι η προοδευτική αύξηση των γυναικών, ως προς τη συμμετοχή σε σχέση με το φύλο. Το βιολογικό φύλο υπήρξε – και εν πολλοίς υπάρχει ακόμα – καθοριστικός παράγοντας της συμμετοχής στον αθλητισμό γενικότερα, στους δρόμους μεγάλων αποστάσεων ειδικότερα και ακόμα πιο εξειδικευμένα στην συμμετοχή των γυναικών στον μαραθώνιο δρόμο. Κατά την πορεία της εξέλιξης των συμμετοχών σε αναψυχικής δραστηριότητας αγώνες μεγάλων αποστάσεων, εμφανίζεται δυναμικά και με προοδευτικά αυξανόμενη συχνότητα η γυναίκα. Τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής του 10% τη δεκαετία του '80, γίνονται 26% το '90 και

φτάνουν και το 40% στα μέσα της δεκαετίας του '00 στους μεγαλύτερους μαραθωνίους των ΗΠΑ, με τις γυναίκες να κατακτούν ένα ακόμα ανδροκρατούμενο οχυρό, ενώ κάτι ανάλογο συμβαίνει σχεδόν ταυτόχρονα και στην Ευρώπη.

Επίσης, άλλη μία σημαντική διαφοροποίηση στα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων είναι η διαφοροποίηση στις ηλικιακές κατηγορίες. Σε σύγκριση με τις ηλικιακές κατηγορίες του πρώτου δρομικού κινήματος, εμφανίζεται μία μετατόπιση των μέσων όρων ηλικίας των συμμετεχόντων. Η συγκεκριμένη μετατόπιση γίνεται υπέρ των μέσων και μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων, οι οποίες πλέον εμφανίζονται ως η πλειοψηφία των συμμετεχόντων και όχι πλέον οι νεότερες ηλικιακές ομάδες. Παράλληλα ο μέσος όρος ηλικίας των Μαραθωνοδρόμων από τα 33 έτη το '80 ανεβαίνει στα 39 έτη το '07. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν από έρευνες στην Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο έδειξαν ότι το 60% όλων των συμμετεχόντων σε όλους τους αγώνες και στις δύο χώρες ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία 30-55 έτη. Με άλλα λόγια, η πλειοψηφία των δρομέων ανήκει σε ένα ενεργό εργατικό δυναμικό γκρουπ, με οικογενειακές υποχρεώσεις και δραστήρια ζωή, ενώ δεν είναι εγγεγραμμένοι σε κάποιο σύλλογο, εντούτοις προπονούνται μόνοι, με συγγενείς, φίλους ή συναδέλφους (Van Bottenburg & Hover, 2009).

Στον Ελλαδικό χώρο τα δεδομένα υπάρχουν, αλλά οι μελέτες και οι ερευνητικές εργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί γύρω από τη διερεύνηση της εξέλιξης της συμμετοχής στους δρόμους μεγάλων αποστάσεων και ιδιαίτερα στους αγώνες μαραθώνιας απόστασης με αποκορύφωμα την κορυφαία αθλητική δρομική γιορτή, τον Αυθεντικό Μαραθώνιο της Αθήνας, είναι ελάχιστα και αποσπασματικά.

1.2. Σημασία της έρευνας

Η σημαντικότητα της παρούσας εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι παρουσιάζει αρχικά την εμφάνιση και την εξέλιξη του δρομικού κινήματος, τον τρόπο του χαρακτηρισμού του ως κίνημα, τα χαρακτηριστικά του και τη διαφοροποίησή του ως προς τα χαρακτηριστικά του, τα χαρακτηριστικά των

συμμετεχόντων, τη συνολική διαχείρισή του καθώς και τα κίνητρα των συμμετεχόντων. Επίσης, γίνεται αναφορά στην εξέλιξη της συμμετοχής των γυναικών, τόσο στο παγκόσμιο δρομικό κίνημα όσο και στην Ελλάδα, μέσω των στοιχείων από την μεγαλύτερη δρομική διοργάνωση της χώρας, διερευνώντας παράλληλα την πιθανή ύπαρξη σχέσης μεταξύ του φύλου και του βαθμού-επιπέδου συμμετοχής.

1.3. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία τέθηκαν αφορούσαν στην ύπαρξη πιθανής σχέσης μεταξύ του φύλου και των συμμετοχών, στην οποία αναμενόταν να βρεθούν στατιστικά σημαντικές διαφορές υπέρ των ανδρών. Ένα άλλο ερώτημα αφορούσε στη διαφοροποίηση των ηλικιακών κατηγοριών των γυναικών ως προς τις συμμετοχές. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν αφορούσαν στις διαφορές των συμμετοχών μεταξύ των δύο φύλων τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και σε ποσοστιαίες αναλογίες, στην ύπαρξη εξέλιξης και συγκεκριμένα μεγέθυνσης των συμμετοχών σε σύνολο τερματισμών, σε άνδρες και σε γυναίκες, σε πιθανές διαφορές μεταξύ των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και τέλος, σε πιθανές διαφορές στην εξέλιξη των συμμετοχών που αφορά τις ηλικιακές ομάδες ανά φύλο.

1.4. Οριοθετήσεις και περιορισμοί της έρευνας

Οι οριοθετήσεις της παρούσας έρευνας προκύπτουν από το σχεδιασμό της και τη διαδικασία επιλογής του δείγματος. Ως μία περιγραφική μελέτη περίπτωσης, μπορεί να δώσει κάποια στοιχεία και χαρακτηριστικά του δείγματος τα οποία λόγω της φύσης του (αποτελέσματα του αγώνα), δεν μπορούν να δώσουν άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές όπως κάποιες κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου ή κάποιες σωματομετρικών χαρακτηριστικών, οι οποίες θα οδηγούσαν σε περαιτέρω αποτελέσματα. Επίσης, δεν υπάρχει λεπτομερής καταγραφή των τερματισμών όλων των ετών, οπότε γίνεται χρήση μόνο όποιων στοιχείων είναι διαθέσιμα. Επίσης, δεν έχουν διαχωριστεί οι Έλληνες και οι αλλοδαποί συμμετέχοντες, ούτε οι ελίτ αθλητές και οι συμμετέχοντες του πανελληνίου πρωταθλήματος από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες.

Ένας ακόμα περιορισμός είναι ότι η φύση της εργασίας και ιδιαίτερα της ανάλυσης – περιγραφική έρευνα – δεν αφήνει περιθώρια για αυστηρή επιστημονική ερμηνεία των αποτελεσμάτων, παρά μόνο για καταγραφή και εικασίες για τους λόγους για τους οποίους εμφανίζονται τα συγκεκριμένα αποτελέσματα.

1.5. Διευκρίνιση των όρων

Κατά καιρούς ακούγεται και με μεγάλη συχνότητα να γίνεται αναφορά σε μαραθωνίους πέντε ή δέκα χιλιομέτρων. Γι' αυτόν το λόγο πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι η αναφορά σε αγώνα μαραθωνίου σημαίνει άμεσα στην απόσταση των 42.195μ όπως αυτή έχει θεσπιστεί ως επίσημη απόσταση στο αγώνισμα του Μαραθωνίου. Επίσης με την αναφορά στον Αυθεντικό Μαραθώνιο της Αθήνας, εννοείται και οι προηγούμενες αντίστοιχες επίσημες διοργανώσεις που πραγματοποιήθηκαν στην διαδρομή Μαραθώνας – Καλλιμάρμαρο, είτε αναφέρονται ως Κλασσικός Μαραθώνιος Αθηνών, είτε με οποιαδήποτε άλλη επωνυμία και στον οποίο αγώνα η διοργανώτρια αρχή ήταν ο ΣΕΓΑΣ.

1.6. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να κάνει μία πρώτη περιγραφική προσέγγιση της εξέλιξης των συμμετοχών την τελευταία περίπου εικοσαετία, με βάση τα δεδομένα της μεγαλύτερης και πιο δημοφιλούς δρομικής αθλητικής διοργάνωσης της χώρας, του Μαραθωνίου της Αθήνας, με βάση τα δεδομένα που υπάρχουν σε σχέση με τους καταγεγραμμένους τερματισμούς. Καθώς ο συγκεκριμένος αγώνας αποτελεί το μεγαλύτερο ετήσιο δρομικό γεγονός της χώρας, η εξέλιξη των συμμετοχών ίσως αποτελεί ένδειξη της ύπαρξης και της εξέλιξης ενός δρομικού κινήματος εντός της χώρας.

Επίσης, να κάνει μία πρώτη προσέγγιση και αξιολόγηση της συμμετοχής των γυναικών στο Αυθεντικό Μαραθώνιο της Αθήνας (AMA). Ο AMA αποτελεί τη συνέχεια των πρώτων διοργανώσεων αγώνων Μαραθωνίου δρόμου, σε μία πιο εξελιγμένη μορφή, αφού αποτελεί πλέον έναν λαϊκό αγώνα δρόμου μαζικής συμμετοχής, στο πεδίο της σοβαρής αναψυχής. Η καθιέρωσή του ως τέτοιας φύσης αγώνα, δεν μπορούσε παρά να δώσει το δικαίωμα συμμετοχής και σε

γυναίκες δρομείς μεγάλων αποστάσεων. Ωστόσο, οι συμμετοχές των γυναικών δεν ήταν εξ αρχής του αγωνίσματος, ακόμα και με το συγκεκριμένο χαρακτήρα, αντίστοιχες με αυτές των αντρών. Τα τελευταία όμως χρόνια παρατηρείται μία άνοδος στις συμμετοχές των γυναικών και στον ΑΜΑ.

Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει καμία αναφορά στην εξέλιξη της συμμετοχής των γυναικών μαραθωνοδρόμων, κάτι που αποτελεί την κεντρική ιδέα και την πρωτοτυπία της παρούσας εργασίας. Όπως προαναφέρθηκε το δρομικό κίνημα χαρακτηρίζεται από κάποια στοιχεία τα οποία αναφέρονται στην αύξηση των διοργανώσεων Μαραθώνιας απόστασης, των διοργανώσεων αγώνων δρόμου σε δημόσια οδό και την μαζική λαϊκή συμμετοχή των πολιτών με παράλληλα αύξηση των συμμετοχών. Τα στοιχεία που υπάρχουν για τον Ελλαδικό χώρο είναι σχετικά φτωχά, σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης που πραγματοποιούν έρευνες για τη συμμετοχή του πληθυσμού τους εδώ και πέντε τουλάχιστον δεκαετίες και ιδιαίτερα σε ερευνητικές προσπάθειες που αφορούν στην συμμετοχή και στα χαρακτηριστικά της ενασχόλησης με το τρέξιμο ως φυσική δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου.

Πιο συγκεκριμένα, δεν υπάρχουν οργανωμένα αρχεία και λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τη διοργάνωση αγώνων επί δημοσίας οδού, με αντίστοιχες συμμετοχές και τερματισμούς, καθώς και επιμέρους χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, όπως ηλικίες, επιδόσεις κλπ., καταγεγραμμένες και αρχειοθετημένες ώστε να μπορεί να γίνει αναδρομική χρήση τους σε έρευνες γραφείου. Κάτι τέτοιο θα ήταν μία καλή αρχή για να διαπιστωθεί η εικόνα και οι φάσεις εξέλιξης ενός πιθανού δρομικού κινήματος στη χώρα και σε δεύτερο χρόνο να σχεδιαστούν έρευνες οι οποίες εκτός των περιγραφικών χαρακτηριστικών θα διερευνούσαν το γιατί και θα ερμήνευαν τα γεγονότα με αθλητικούς κοινωνιολογικούς όρους.

Αρκετές έρευνες στην Ελλάδα έχουν γίνει με κεντρικό θέμα τον Μαραθώνιο της Αθήνας. Οι έρευνες αυτές αφορούν θέματα που σχετίζονται με το μάρκετινγκ, τη διοίκηση του ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται, τον αθλητικό τουρισμό και την οικονομική επίδραση της συγκεκριμένης διοργάνωσης (Βλαβιανού, 2018; Κουλοχέρη, 2014; Μαργαρίτη, 2010; Μπουτεράκος, 2020

Παπαχαλαλάμπους, 2014). Ωστόσο, ελάχιστες είναι οι έρευνες που έχουν προσεγγίσει το δρομικό κίνημα στην Ελλάδα και έχουν κάνει αναφορά στο δρομικό κίνημα στην Ελλάδα και στα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στον Μαραθώνιο της Αθήνας (Γεωργίου, Πατσαντάρας, & Καμπερίδου, 2017; Georgiou, Patsantaras, & Kamberidou, 2019; Πετρίδης & Μπατρακούλης, 2013). Η συγκεκριμένη εργασία, των Πετρίδη και Μπατρακούλη (2013), αποτελεί ίσως την πρώτη έρευνα που περιγράφει και παρουσιάζει κάποιες δημογραφικές, τεχνικές ως προς το τρέξιμο και ψυχολογικές παραμέτρους και προσπαθεί να σκιαγραφήσει το προφίλ των Ελλήνων δρομέων μεγάλων αποστάσεων και των μαραθωνοδρόμων. Παράλληλα, χρησιμοποιώντας την διεθνή βιβλιογραφία προσπαθεί να συνδέσει, να συνθέσει και να ερμηνεύσει κατά το δυνατόν, τα χαρακτηριστικά, τις συνήθειες και τις συμπεριφορές των Ελλήνων δρομέων με τη δημιουργία και την εξέλιξη ενός πιθανού δρομικού κινήματος στη χώρα μας. Ωστόσο, επειδή δεν αποτελεί μία καθαρή κοινωνιολογική προσέγγιση, δεν μπορεί να εξηγήσει και να ερμηνεύσει σε βάθος την γένεση και την εξέλιξη του συγκεκριμένου φαινομένου.

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1. Η ιστορία πίσω από το αγώνισμα του Μαραθωνίου δρόμου

Στις 20 Σεπτεμβρίου του 490 π.Χ., η Περσική αυτοκρατορία πραγματοποιεί τη δεύτερη προσπάθεια εισβολής της στον Ελλαδικό χώρο και την αρχή της πραγματοποίησης του σχεδίου επέκτασής της προς τη Δύση. Μετά από συμβουλή μερίδας Αθηναίων, οι οποίοι απέβλεπαν στην παλινόστηση της τυραννίδας ως πολίτευμα των Αθηνών με επικεφαλής τον γιο του πρώην τυράννου Πεισίστρατου, Ιππία, οι Πέρσες αποβιβάζονται στην παραλία του Μαραθώνα και ξεκινούν την προετοιμασία για την επικείμενη εισβολή τους (Σάμιος, 2011).

Οι Αθηναίοι αντιλαμβανόμενοι τον κίνδυνο, αποφασίζουν να τους αντιμετωπίσουν σε μία εκ του συστάδην μάχη στην πεδιάδα του Μαραθώνα. Η διαφορά μεταξύ των δύο στρατών είναι τρομακτική, καθώς ακόμα και με τις πιο συγκρατημένες αναφορές οι Πέρσες είναι υπερπολλαπλάσιοι της Αθηναϊκής Φάλαγγας των 10.000 Αθηναίων Οπλιτών – 1.000 από κάθε μία από τις 10 φυλές της Αθήνας – και των 1.000 Πλαταιέων που έσπευσαν σε συνδρομή (Σάμιος, 2011).

Αρχιστράτηγος της Αθηναϊκής Φάλαγγας αναλαμβάνει ο Μιλτιάδης, ο οποίος με ένα ριψοκίνδυνο αλλά ευφυέστατο στρατηγικό τέχνασμα, καταφέρνει να υπερνικήσει το αριθμητικό πλεονέκτημα των αντιπάλων του και να φτάσει στη νίκη προκαλώντας στον περσικό στρατό σοβαρές απώλειες. Ωστόσο, ο περσικός στρατός επιβιβάζεται στα πλοία του και πλέει με σκοπό να φτάσει στην απροστάτευτη Αθήνα και να την καταλάβει. Οι Αθηναίοι κουρασμένοι από τη σκληρή μάχη που έδωσαν, ανασυντάσσονται και ετοιμάζονται να βαδίσουν πίσω στην πόλη για να αποτρέψουν την εισβολή (Σάμιος, 2011).

Με σκοπό να μεταδώσουν το μήνυμα της νίκης, αλλά και να αποτρέψουν την όποια επιβουλή του δημοκρατικού πολιτεύματος εκ των έσω, αποστέλλουν έναν οπλίτη αγγελιοφόρο, ο οποίος τρέχοντας φτάνει στην Αθήνα και λέγοντας «*Νενικήκαμεν*» στους συμπολίτες του, τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις του και ξεψυχά (Σάμιος, 2011).

Ο συγκεκριμένος οπλίτης φέρει πολλά και διαφορετικά ονόματα. Αρχικά φέρεται να είναι ο Φειδιππίδης, τον οποίον οι Αθηναίοι έστειλαν στην Σπάρτη για να ζητήσει βοήθεια, διανύοντας σε τέσσερεις περίπου ημέρες 440χλμ., στη συνέχεια πολέμησε στη μάχη και εντέλει τραυματίας όντας έτρεξε από το Μαραθώνα στην Αθήνα για να μεταφέρει το χαρμόσυνο νέο. Ο Ηρόδοτος ως πατέρας της ιστορίας ενώ αναφέρει το περιστατικό της αποστολής του ημεροδρόμου στη Σπάρτη, δεν αναφέρει τη διαδρομή προς την Αθήνα, πιθανότατα λόγω της μικρής διαδρομής η οποία μπορεί να θεωρήθηκε μη άξια λόγου. Αντίθετα ο Πλούταρχος αναφέρει ότι ο οπλίτης που διένυσε την απόσταση ήταν ο Θέρσιππος ο Ερχιεύς, ενώ μια άλλη μερίδα ιστορικών συμφωνούν ότι ο Ευκλής ήταν αυτός που αναφώνησε «*Χαίρετε, χαίρομεν*» και τέλος ο Λουκιανός αναφέρει τον Φιλιππίδη ως αυτόν που ανήγγειλε τη νίκη λέγοντας «*χαίρεται, νικώμεν*» (Σάμιος, 2011).

Η αλήθεια για το όνομα ή ακόμα και για το ίδιο το γεγονός χάνεται στην αχλή του μύθου και της ιστορίας. Ανεξάρτητα όμως από τις λεπτομέρειες, η αναφορά του γεγονότος από διάφορους ιστορικούς, κέντρισε το ενδιαφέρον του Γάλλου ακαδημαϊκού και φιλέλληνα Μισέλ Μπρεάλ, ο οποίος με το προσωπικό του ενδιαφέρον και τη συμβολή του, συνέβαλλε στη δημιουργία του συγκεκριμένου αγωνίσματος, προς τιμή του Αθηναίου οπλίτη και της πράξης του, καθώς και των αξιών που αυτή αντανακλά στο διηνεκές.

2.2. Η θεσμοθέτηση και η εξέλιξη του αγωνίσματος του Μαραθωνίου

Ο Μισέλ Μπρεάλ (1832 – 1915), Γάλλος φιλόλογος, γλωσσολόγος και φιλέλληνας, στέλνει στις 15 Σεπτεμβρίου του 1894 μία επιστολή στον Πιέρ ντε Κουμπερτέν, και προτείνει κατά την αναβίωση των ΟΑ να πραγματοποιηθεί και ένας αγώνας δρόμου από τον Μαραθώνα έως την Πνύκα. Το συγκεκριμένο εγχείρημα θα αποτελούσε τη σύνδεση της αρχαιότητας με τη σύγχρονη εποχή. Ο Μπρεάλ συμμετείχε στις εργασίες του συνεδρίου που έλαβαν χώρα στη Σορβόνη το 1894, με αντικείμενο την αναβίωση και τη διοργάνωση των Α΄ Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων (ΟΑ). Στην επιτροπή για τη μελέτη των θεμάτων που σχετίζονταν με την αναβίωση των ΟΑ, με πρόεδρο το Δημήτριο Βικέλα,

συμμετείχε και ο ίδιος μαζί με το στενό του φίλο Πιέρ ντε Κουμπερτέν. Ο Μπρεάλ κατέθεσε στο συνέδριο την ιδέα του για την υλοποίηση του αγωνίσματος και με θερμό υποστηρικτή της ιδέας τον Ντε Κουμπερτέν, αν και ο ίδιος δεν είχε αντιληφθεί την απόσταση που καλούνταν να διανύσουν οι αθλητές, η ιδέα έγινε δεκτή. Και εγένετο Μαραθώνιος. Μάλιστα, έγινε κατ' εξαίρεση δεκτή και η προσφορά του Μπρεάλ για τη θεσμοθέτηση ενός αργυρού κυπέλλου εκ μέρους του για τον νικητή, καθώς στους νικητές των υπόλοιπων αθλημάτων απονέμονταν ένα στεφάνι από κλαδί ελιάς, ένα αναμνηστικό μετάλλιο και ένα δίπλωμα. Η ιδέα της δημιουργίας του συγκεκριμένου αγωνίσματος από τον Μπρεάλ αποτέλεσε τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των αρχαίων και σύγχρονων ΟΑ και αποσκοπούσε στην απόδοση μιας συμβολικής σημασίας τιμής προς τη γενέτειρα των αγώνων, ως κομμάτι συνεισφοράς στον Πολιτισμό και τον Αθλητισμό (Décimo & Fiala, 2004).

Μετά τη θεσμοθέτηση του αγωνίσματος και λίγες μέρες πριν την έναρξη των Α' σύγχρονων ΟΑ και πιο συγκεκριμένα την Κυριακή στις 10 Μαρτίου 1896, διοργανώνονται Πανελλήνιοι Αγώνες με σκοπό να πραγματοποιηθεί η επιλογή και η στελέχωση της Ελληνικής Ολυμπιακής Ομάδας. Μεταξύ των αγωνισμάτων είναι και αυτό του Μαραθωνίου, όπου νικητής αναδείχθηκε ο Χαρίλαος Βασιλάκος (1875 – 1964), που γίνεται ο πρώτος νικητής στο αγώνισμα παγκοσμίως. Επίσης, ο συγκεκριμένος αγώνας είναι ο πρώτος επίσημος αγώνας σε παγκόσμια κλίμακα. Ο Χαρίλαος Βασιλάκος στις 29 Μαρτίου στα πλαίσια του Α' Ολυμπιακού Μαραθωνίου τερματίζει στη δεύτερη θέση πίσω από το Σπύρο Λούη (Tsonias & Anastasiou, 2010).

Μετά τα αποτελέσματα του αγώνα στις 10 Μαρτίου, η επιτροπή επιλογής θεώρησε ότι οι συμμετοχές ήταν λίγες σε σχέση με τους ξένους αθλητές και επαναπροκύρηξε νέο προκριματικό αγώνα για την επιλογή επιπλέον αθλητών. Ο νέος προκριματικός διεξήχθη στις 25 Μαρτίου, ημέρα έναρξης των αγώνων. Σε κανέναν από τους δύο αγώνες δεν είχε προκριθεί ο Σπύρος Λούης καθώς στο δεύτερο τερμάτισε στη 17^η θέση και επιτροπή θα προέκρινε μόνο τους πρώτους 16. Ωστόσο, με παρέμβαση του ταγματάρχη Παπαδιαμαντόπουλου, ο οποίος γνώριζε τον Λούη από τη θητεία του στο στρατό, έγινε δεκτή και η συμμετοχή

του Λούη στην Ολυμπιακή Ομάδα. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό καθώς ο νερούλας από το Μαρούσι έγινε ο πρώτος νικητής του Α΄ Ολυμπιακού Μαραθωνίου τερματίζοντας στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο σε χρόνο 2:58:50 (Tsonias & Anastasiou, 2010).

Παρόλη την μεγάλη επιτυχία του αγωνίσματος, ειδικά εντός της χώρας με τη Νίκη του Λούη, δεν υπήρξε ενδιαφέρον για τη διοργάνωση ενός αγώνα σε περιοδική βάση μέχρι και το 1938. Εκείνη τη χρονιά σε συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου του ΣΕΓΑΣ, αποφασίστηκε η ανά διετία διεξαγωγή διεθνούς αγώνα Μαραθωνίου δρόμου στην Κλασσική διαδρομή με έτος έναρξης το 1939. Η οργανωτική επιτροπή προχώρησε στην προκήρυξη του αγώνα και στην ενημέρωση των εθνικών ομοσπονδιών και παρήγγειλε τα μετάλλια στην Ελβετία και τα ειδικά κύπελλα που θα απονέμονταν στους νικητές στη Γερμανία. Το ενδιαφέρον για συμμετοχή υπήρξε ζωντανό και εκτός των βαλκανικών χωρών δήλωσαν συμμετοχή άλλες επτά χώρες μεταξύ άλλων η Μεγάλη Βρετανία, η Σουηδία και το Περού. Ωστόσο, οι πολιτικές και εθνικές εξελίξεις πρόλαβαν τη διοργάνωση με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η καθιέρωση ενός διεθνούς περιοδικού αγώνα στην κλασσική διαδρομή έπρεπε να περιμένει έως το 1955. Μία επιστολή από τη Φινλανδική Ομοσπονδία με την εκ νέου πρόταση για τη διεξαγωγή διεθνούς αγώνα μαραθωνίου, έκανε τους ιθύνοντες του ΣΕΓΑΣ να ενεργοποιήσουν τις αποφάσεις του 1938. Από το 1955 έως και το 1956, διεξήχθησαν ανά διετία συνολικά έξι αγώνες. Οι τρεις πρώτοι τον Οκτώβριο και οι υπόλοιποι το Μάιο. Το 1961 νικητής του αγώνα αναδείχθηκε ο διάσημος μαραθωνοδρόμος Abebe Bikila ο οποίος έτρεχε ξυπόλυτος. Από το 1967 έως και το 1980 οι διοργανώσεις εντάχθηκαν στο πλαίσιο εορτασμού της Ολυμπιακής Ημέρας, η χρόνος διεξαγωγής του αγώνα μεταφέρθηκε τον Απρίλιο και έγινε ετήσιος. Οι συγκεκριμένες διοργανώσεις, αφορούσαν όμως μόνο αθλητές επιπέδου εθνικών ομοσπονδιών και δεν αποτελούσαν σε καμία περίπτωση λαϊκούς αγώνες δρόμους με μαζική συμμετοχή ερασιτεχνών δρομέων. Από το 1972 έως και το 1980 ο ΣΕΓΑΣ προχώρησε στη διοργάνωση ενός τέτοιου αγώνα στην κλασσική διαδρομή, η οποία είχε μεγάλη

επιτυχία για την εποχή με ιδιαίτερα αυξημένες συμμετοχές απλών ερασιτεχνών δρομέων (Ζαννιάς, 2014).

Από το 1983 και έως τις μέρες μας, αρχικά με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής και των τοπικών αρχών από τις οποίες περνάει η διαδρομή και στη συνέχεια από το ΣΕΓΑΣ, διοργανώνεται ο Κλασσικός Μαραθώνιος της Αθήνας που σχετικά πρόσφατα ονομάζεται Αυθεντικός Μαραθώνιος της Αθήνας. Αρχικά οι συμμετοχές κινούνται σε σχετικά σταθερά χαμηλά επίπεδα. Δύο ορόσημα μπορούν να χαρακτηρίσουν την εξέλιξη και την άνοδο των συμμετοχών στον αγώνα. Από τη μία η είσοδος μεγάλων και πολλών χορηγών από το 2011 και από το 2009 η στροφή της διοργάνωσης προς μια ανθρωποκεντρική προοπτική των συμμετοχών με επίκεντρο την καλύτερη δυνατή εμπειρία του δρομέα, ανεξαρτήτως ηλικίας ή επίπεδου (Ζαννιάς, 2014).

Σε διεθνές επίπεδο αξίζει να σημειωθεί ότι την ίδια χρονιά με το Α΄ Ολυμπιακό Μαραθώνιο, διεξήχθησαν και άλλοι αγώνες μαραθώνιας απόστασης, τόσο στη Γαλλία όσο και στη Νέα Υόρκη. Και οι δύο αγώνες ήταν με μικρή συμμετοχή, ωστόσο πραγματοποιήθηκαν κορυφαίες επιδόσεις παγκοσμίου επιπέδου. Την αμέσως επόμενη χρονιά, το 1897, θεσμοθετείται ο πρώτος και αρχαιότερος ετήσιος μαραθώνιος, αυτός της Βοστόνης. Ο John Graham μέλος της Αμερικανικής Ολυμπιακής ομάδας και ένθερμος παρατηρητής του αγωνίσματος του Μαραθωνίου, εμπνευσμένος από την προσπάθεια των αθλητών αλλά και από τις αξίες που ενέπνευσαν αυτήν την προσπάθεια, επιστρέφει στη Βοστόνη και με τη βοήθεια του Herbert H. Holton γνωστού επιχειρηματία θεσμοθετεί και διοργανώνει τον παλαιότερο μέχρι σήμερα ετήσιο μαραθώνιο του κόσμου, τον Μαραθώνιο της Βοστόνης. Εμπνευσμένος από τα ιδανικά της πάλης για ελευθερία και ανεξαρτησία, όπως αυτά του Αθηναίου οπλίτη, καθιερώνει ως ημέρα διεξαγωγής την τρίτη Δευτέρα του Απριλίου που είναι αφιερωμένη ως Ημέρα των Πατριωτών, με αναφορά στις δύο πρώτες νικηφόρες μάχες των Αμερικανών για την ανεξαρτησία τους (Clerici, 2014).

Στις αμέσως επόμενες δεκαετίες και από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, πολλές πρωτεύουσες αλλά και μεγάλες πόλεις ανά τον κόσμο θεσμοθέτησαν έναν ετήσιο

αγώνα μααραθώνιας απόστασης. Πιο συγκεκριμένα η Βουδαπέστη το 1961, η Πράγα το 1962, η Ρώμη το 1965, η Νέα Υόρκη το 1970, η Αθήνα το 1972, το Βερολίνο το 1973, το Άμστερνταμ το 1975, το Παρίσι το 1976, η Μαδρίτη το 1978, η Στοκχόλμη το 1979 θεσμοθετούν επίσημους ετήσιους δρόμους Μαραθώνιας απόστασης, ενώ παλαιότερα η Σλοβακία το 1924 για τους άνδρες και το 1980 για τις γυναίκες στην πόλη Kosice είχε ήδη θεσπίσει ετήσιο αγώνα στη συγκεκριμένη απόσταση (Van Bottenberg, Scheerder, & Hover, 2010).

Η απόσταση την οποία έτρεχαν οι αθλητές δεν ήταν προκαθορισμένη. Έτσι, το 1896 στην πρώτη διοργάνωση ήταν περίπου 40χλμ, το 1900 στο Παρίσι ήταν 40,260χλμ, το 1904 ήταν 40χλμ, το 1906 41,860χλμ, το 1908 στο Λονδίνο για πρώτη φορά η απόσταση είναι 40,195χλμ, το 1912 είναι 40,200χλμ, το 1920 42,750χλμ, ενώ από τους ΟΑ του 1924 καθιερώνεται και επίσημα η απόσταση των 42,195μ ως επίσημη απόσταση του αγωνίσματος παγκοσμίως.

2.3. Το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο στο αθλητικό πεδίο

Η συμβολή της κοινωνιολογίας που μελετά το κοινωνικό φύλο, υπήρξε και συνεχίζει να είναι καθοριστική στον προσδιορισμό του σε σχέση με το αθλητικό κοινωνικό πεδίο. Ο αθλητισμός αποτελεί έναν κοινωνικό θεσμό και μία κοινωνική πρακτική, η οποία δεν στέκεται με ουδετερότητα απέναντι στο φύλο το οποίο προσδιορίζει και από το οποίο προσδιορίζεται. Ο θεσμός του αθλητισμού αποτελεί ένα μέσο για την ανάπτυξη και τη διατήρηση συγκεκριμένων σχέσεων εξουσίας και ιεραρχίας μεταξύ των φύλων, με εξέχουσα την ηγεμονική αρρενωπότητα και με τέτοιο τρόπο που πιθανότατα άλλοι αντίστοιχοι κοινωνικοί θεσμοί δεν θα μπορούσαν να την υπηρετήσουν (Cooky, 2018). Αυτό συμβαίνει γιατί το αθλητικό οικοδόμημα βασίζει τη λειτουργία του σε μεγάλο ποσοστό στο διαχωρισμό με βάση τα χαρακτηριστικά του βιολογικού φύλου. Ο συγκεκριμένος διαχωρισμός, ο οποίος επιτυγχάνεται με μοναδική επιτυχία εντός του συγκεκριμένου κοινωνικού συστήματος, ορίζει ξεκάθαρα τις διαφορές μεταξύ αντρών και γυναικών και οδηγεί αναπόφευκτα στην αναπαραγωγή και στη διατήρηση της ανδρικής ανωτερότητας και της θηλυκής κατωτερότητας. Από τη δεκαετία του '80 μέχρι και σήμερα, πολλές μελέτες εξακολουθούν να αποτελούν

επίκαιρη ερευνητική θεματολογία, σε σχέση με το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο, τη σχέση του με τον αθλητισμό, τη δυναμική και την εξέλιξη, καθώς και με τις ανισότητες μεταξύ των φύλων στην εξέλιξη της κοινωνικής αλλαγής, του συγκεκριμένου θεσμού (Cooky & Messner, 2018).

Η αναβίωση των ΟΑ, έγινε με βάση τα αρχαιοελληνικά χαρακτηριστικά των αγώνων, με βασικότερο στοιχείο το ανδροκεντρικό. Ως αποτέλεσμα αυτού η γυναικεία συμμετοχή είχε εξ αρχής αποκλειστεί. Στη συγκεκριμένη θέση του Coubertin, την οποία ο ίδιος πέρασε ως γραμμή και στο σύνολο της ΔΟΕ, αντικατοπτριζόταν ο γενικότερος περιορισμός στην εμφάνιση και στη δράση της γυναίκας στο δημόσιο κοινωνικό πεδίο. Οι αντιλήψεις της εποχής σχετικά με το ρόλο που αντιστοιχεί στη γυναίκα, ο οποίος πηγάζει από τη μειονεκτική της θέση, όπως αυτή ορίζεται από τις ανδροκεντρικές αντιλήψεις της εποχής, σχετίζεται και περιορίζεται σε αυτόν εντός της οικίας. Η κοινωνική αποστολή της ολοκληρώνεται μέσω των ρόλων της ως σύζυγος, μητέρα και νοικοκυρά και οποιαδήποτε έκθεσή της σε οποιοδήποτε επιμέρους κοινωνικό πεδίο δράσης, μεταξύ άλλων και του αθλητικού, αποτελεί κοινωνική και ηθική απόκλιση από τις υπάρχουσες νόρμες (Πατσαντάρας, 2007; Καμπερίδου, 2012). Πάνω στο κατασκεύασμα των κοινωνικών ρόλων και νορμών, που αντιστοιχούσαν ξεκάθαρα στη γυναίκα και αποτέλεσαν ειδοποιό διαφορά σε σχέση με τον άντρα, δημιουργήθηκε μια παραφιλολογία για να υποστηριχθούν οι συγκεκριμένες θέσεις. Οι συγκεκριμένες θέσεις απέδιδαν στη γυναίκα το ρόλο του αδύναμου φύλου, το οποίο δεν ήταν ικανό να μπορεί να ανεχθεί και να αντέξει τις επίπονες ασκήσεις, οι οποίες όχι απλά αντενδεικνύονταν, αλλά έθεταν και σε κίνδυνο την ίδια της σωματική και ψυχολογική υγεία των γυναικών. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες θέσεις δεν βασίζονταν σε ξεκάθαρα επιστημονικά ερευνητικά συμπεράσματα, αλλά αποτελούσαν ένα επίχρισμα ανδροκρατικής σκοπιμότητας για να υποστηρίξει τις αξιώσεις έναντι των γυναικών.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκαν και μετά τον Coubertin και οι επόμενοι δύο διάδοχοί του Baillet-Latour (1925) και Avery Brundage και οι δύο πρόεδροι της ΔΟΕ έως και το 1972 (Πατσαντάρας, 2007). Οι συγκεκριμένοι πρόεδροι της ΔΟΕ, προσπάθησαν με οποιονδήποτε τρόπο να διατηρήσουν τον καθαρά

ανδροκρατικό χαρακτήρα των αγώνων, περιορίζοντας απροκάλυπτα τα δικαιώματα των γυναικών στο αθλητικό κοινωνικό πεδίο, ξεκινώντας από των κατά το δυνατόν περιορισμό των συμμετοχών τους στους ΟΑ και το κατάφεραν για αρκετές δεκαετίες (Καμπερίδου, 2012; Πατσαντάρας, 2007; Patsantaras & Kamberidou, 2006). Αυτό δεν επετεύχθη άκοπα, καθώς η δυναμική των γυναικών στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους σε όλα τα κοινωνικά πεδία, συμπεριλαμβανομένου του αθλητικού, έφερε τους προέδρους της ΔΟΕ σε ευθεία σύγκρουση, τόσο με κοινωνικούς όσο και με αθλητικούς φορείς. Η διεκδίκηση των δικαιωμάτων και στο αθλητικό κοινωνικό πεδίο, άρχισε σχεδόν ταυτόχρονα με την επανέναρξη των ΟΑ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ωστόσο άρχισε να καρποφορεί μετά τα μέσα του 20^{ου}. Τα φεμινιστικά κινήματα που συνεχώς γιγαντώνονταν, οι πιέσεις που δέχτηκε η ΔΟΕ στα πρόσωπα των δύο προέδρων της και οι αντίστοιχες πιέσεις από οικονομικούς κύκλους της αγοράς, έκαναν την πίεση αφόρητη στη Λωζάννη, με αποτέλεσμα αργά αλλά σταθερά, να αρχίσει να αποδέχεται και να εντάσσει σταδιακά και προοδευτικά τις γυναίκες στο αγωνιστικό πρόγραμμα των διοργανώσεων σε όλο και πιο πολλά αθλήματα και με όλο και περισσότερες συμμετοχές γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά η πίεση που δέχτηκε η ΔΟΕ από την Alice Millet η οποία διοργάνωσε τους γυναικείους ΟΑ σε περιοδική βάση και με μεγάλη συμμετοχή και επιτυχία, κατάφερε να καταφέρει χτύπημα στον ανδροκεντρικό χαρακτήρα της ΔΟΕ, η οποία με τη σειρά έσπευσε να υποσχεθεί σε βάθος χρόνου τη συμμετοχή των γυναικών στους αγώνες με απώτερο σκοπό να αποσοβήσει τον κίνδυνο περαιτέρω εξέλιξης μιας ήδη επιτυχημένης διοργάνωσης γυναικείων αγώνων ως αντίπαλο δέος στους καθαρά αντρικούς ΟΑ (Καμπερίδου, 2008; Πατσαντάρας, 2007). Ακόμα μεγαλύτερη, συνεχή και μακροχρόνια πίεση δέχθηκε από παγκόσμιες αθλητικές ομοσπονδίες όπως της κολύμβησης για τη συμμετοχή των γυναικών στα δικά της αγωνίσματα με αποτέλεσμα να επιτευχθεί η συμμετοχή των γυναικών στα συγκεκριμένα αθλήματα. Τέλος, στις απαρχές της εμπορευματοποίησης του ολυμπιακού αθλητισμού, έγινε αντιληπτό από παράγοντες της αγοράς ότι οι γυναίκες αποτελούν ένα ιδιαιτέρως κερδοφόρο τμήμα της αγοράς που, όχι απλά δεν έπρεπε να το χάσουν, αλλά αντίθετα έπρεπε να το αναπτύξουν. Έτσι, πιο

συγκεκριμένα, εταιρείες οι οποίες δραστηριοποιούνταν στο πεδίο της παραγωγής και της διάθεσης εξοπλισμού για χειμερινά αθλήματα, καθώς και επιχειρήσεις παροχής τουριστικών υπηρεσιών σε χειμερινά θέρετρα που παρείχαν αντίστοιχα κατάλληλους χώρους για εξάσκηση στα συγκεκριμένα αγωνίσματα, πίεσαν ώστε οι γυναίκες να συμπεριληφθούν στους Χειμερινούς ΟΑ (Πατσαντάρας & Καμπερίδου, 2005).

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}, έως τη δεκαετία του '60 και μετά, προοδευτικά το γυναικείο ζήτημα σε σχέση με την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στα αθλητικά δρώμενα κερδίζει έδαφος και έχει καταρριφθεί στο μεγαλύτερο μέρος του ο ανδροκεντρικός χαρακτήρας του αθλητικού πεδίου, τόσο σε επίπεδο ΟΑ όσο και στις υπόλοιπες εκφάνσεις του, όπως ο μαζικός αθλητισμός. Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από κοινωνικές αλλαγές μεγάλης έκτασης, οι οποίες επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικές δομές και σε θεσμούς, μεταξύ άλλων στην οικονομία, στην εργασία, στην οικογένεια και στην εκπαίδευση. Οι συγκεκριμένες αλλαγές επιταχύνονται με την επικράτηση της αστικοποίησης και της εκβιομηχάνισης, οδηγώντας στην αναδιαμόρφωση των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων. Η διεκδίκηση της συμμετοχής των γυναικών στο αθλητικό κοινωνικό πεδίο, αντιπροσωπεύει μία ξεκάθαρη διεκδίκηση ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών, έλεγχο του σώματός τους και αυτοπροσδιορισμού τους, κάτι που αντιβαίνει στα στερεότυπα της ιδεολογικής βάσης της ανδρικής κυριαρχίας. Η εμπλοκή των γυναικών κινείται πλέον ανοιχτά έναντι της ηγεμονικής αρρενωπότητας στο αθλητικό αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (Patsantaras, 2017; Messner, 1988, 2007).

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με το ερευνητικό ενδιαφέρον που δημιουργήθηκε στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών με βάση το φύλο, το κοινωνικό φύλο, το έμφυλο υποκείμενο και τους αντίστοιχους ρόλους που τους απέδωσε η κοινωνία στην εξέλιξή της στο χρόνο, συνέβαλλαν στην σταδιακή δικαίωση των γυναικών σχετικά με τη συμμετοχή τους στο αθλητικό κοινωνικό πεδίο με ισότιμη δράση έναντι των ανδρών. Ωστόσο, οι ανισότητες στις συμμετοχές υπάρχουν ακόμα σε όλα τα επίπεδα και έχουν διαφορετικά αίτια.

2.4. Η συμμετοχή των γυναικών στο αγώνισμα

Το φύλο αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στον αποκλεισμό των γυναικών τόσο από τις αθλητικές δραστηριότητες αγωνιστικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων των ΟΑ, αλλά ειδικότερα από το αγώνισμα του Μαραθωνίου για πολλά χρόνια από την καθιέρωσή του. Η επανίδρυση των Ο.Α. βασίστηκε στα δεδομένα των αρχαίων Ο.Α., ενώ παράλληλα η κουλτούρα της εποχής στα τέλη του 20ου αιώνα, περιόριζε τις γυναίκες σε σχέση με τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό. Η διάρκεια του αποκλεισμού των γυναικών από τα αγωνίσματα των μεσαίων και μεγάλων αποστάσεων των Ο.Α. στα οποία συμμετείχαν διήρκησε αρκετές δεκαετίες. Το ανδροκρατούμενο αγώνισμα του μαραθωνίου δρόμου αποτέλεσε το τελευταίο ανδρικό οχυρό στις μεγάλες αποστάσεις. Ο ανδροκρατούμενος χαρακτήρας του διατηρήθηκε για 90 περίπου χρόνια – με ελάχιστες εξαιρέσεις - με το πρόσχημα του χαρακτηρισμού της γυναίκας ως ασθενές φύλο, με την έννοια της περιορισμένης σωματικής ικανότητας αλλά και του υψηλού σχετικού κινδύνου σωματικής βλάβης παροδικής ή και μόνιμης από την καταπόνηση της προπόνησης αλλά και της συμμετοχής σε έναν αγώνα τόσο μεγάλης διάρκειας. Προσωπικές ιατρικές θέσεις και εικασίες, παρά επιστημονικά τεκμηριωμένα αποτελέσματα ερευνών, όπως η περιορισμένη σωματική ικανότητα των γυναικών να τρέξουν πάνω από 400 μέτρα ή η μείωση ή και η καταστροφή της αναπαραγωγικής ικανότητας της γυναίκας, περισσότερο υιοθετήθηκαν από τους άνδρες ιθύνοντες του παγκόσμιου αθλητισμού, με σκοπό να περιορίσουν τη συμμετοχή των γυναικών παρά να αποτρέψουν μία ενδεχόμενη ζημιά στον οργανισμό τους (Patsantaras, 2016, 2017; Zimmerman, 1998).

Το σύνολο των ιδεών που είχαν ως σκοπό να αποτρέψουν τη συμμετοχή των γυναικών σε αγώνες δρόμου μεγάλων αποστάσεων και μαραθωνίου, ήταν παρόν και κατά τη διάρκεια του πρώτου δρομικού κινήματος. Η διαφοροποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών και η αλλαγή των κοινωνικών δομών και θεσμών από τη δεκαετία του '60 ως και τη δεκαετία του '90 παρέμειναν σχετικά σταθερές στο συγκεκριμένο αθλητικό πεδίο, αν και υπήρχαν συνεχείς προσπάθειες για την κατάκτηση ισότιμης αντιμετώπισης από τις γυναίκες. Από το

’90 και μετά όμως, παρουσιάζεται μία εμφανής διαφορά και φαίνεται πως οι αγώνες των γυναικών κατά τα προηγούμενα τριάντα χρόνια, φέρνουν καρπούς. Κατά την πρώτη φάση του δρομικού κινήματος παρουσιάζεται μία σχέση μεταξύ ανδρών και γυναικών της τάξεως του 20:1, ενώ στη δεκαετία του ’90 ο λόγος μεταξύ ανδρών γυναικών γίνεται λιγότερο από 10:1. Αυτή η στατιστική διαφοροποίηση μαρτυρά το γεγονός της μεγάλης αύξησης των συμμετοχών γυναικών και την ανάδειξη μίας νέας αγοράς για τις επιχειρήσεις του αθλητισμού, καθώς η συγκεκριμένη δραστηριότητα αναψυχής γίνεται όλο και πιο δημοφιλής για τις γυναίκες. Μπορεί ακόμα και σήμερα να μην έχει επιτευχθεί η προσδοκώμενη ισοτιμία σε απόλυτο επίπεδο, ωστόσο, ένα ακόμα ανδροκρατούμενο αθλητικό οχυρό τείνει να πέσει (Scheerder, Breedveld, & Borgers, 2015). Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα ερευνών όπου σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιάζονται στα χαρακτηριστικά των δρομέων ισότιμη συμμετοχή αντρών και γυναικών (Forsberg, 2012; Laub, 2013). Ωστόσο αλλά αποτελέσματα δείχνουν ότι, ακόμα και σήμερα η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε αγώνες δρόμου επί δημοσίας οδού ερασιτεχνικού επιπέδου, είναι υψηλού μορφωτικού επιπέδου εργαζόμενοι άντρες (Borgers, Vos, & Scheerder, 2015; Hallmann, Breuer, & Dallmeyer, 2015; Nilson, Lundkvist, Wagnsson, & Gustafsson, 2021).

Ένας άλλος παράγοντας που διαμορφώνει ακόμα σε μεγάλο βαθμό τη συμμετοχή των γυναικών στο αγώνισμα του μααραθωνίου είναι οι πολλαπλοί ρόλοι που καλείται να παίζει. Με δεδομένο πως οι γυναίκες σηκώνουν το βάρος των οικιακών υποχρεώσεων κατά κύριο λόγο, ο χρόνος που τους απομένει για την ενασχόλησή τους με αθλητικές δραστηριότητες μειώνεται, ενώ και οι ίδιες θεωρούν την ενασχόλησή τους με τέτοιου είδους δραστηριότητες, δευτερεύουσας σημασίας (McGinnis, Chun, & McQuillan, 2003). Σημαντική και άξια λόγου είναι η αναφορά σε αποτελέσματα ερευνών που αναφέρουν ως αιτία της μείωσης του προσωπικού χρόνου και κατ’ επέκταση του χρόνου συμμετοχής σε τέτοιου είδους δραστηριότητες, τους ταυτόχρονους ρόλους που καλούνται να φέρουν εις πέρας οι γυναίκες, ως εργαζόμενες και ως μητέρες-νοικοκυρές (Bittman et al., 2003; Hook, 2010). Μία επιπλέον απόδειξη των παραπάνω, είναι τα αποτελέσματα της

έρευνας του Sayer (2005), όπου αναφέρει ότι οι γυναίκες αφιερώνουν μεγαλύτερο χρόνο στην αμειβόμενη και μη εργασία. Με αυτόν τον τρόπο, όπως αναφέρει ο ερευνητής, δημιουργείται μια διαφορά 30' επιπλέον ελεύθερου χρόνου ανά ημέρα μεταξύ αντρών και γυναικών, υπέρ των πρώτων (Taniguchi & Shupe, 2014). Κατ' αντιστοιχία, αποτελέσματα άλλων ερευνών, έχουν συμφωνήσει με τα αποτελέσματα των προαναφερθέντων ερευνών, παρουσιάζοντας τους άντρες να έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους και κατά συνέπεια περισσότερο χρόνο για δραστηριότητες άσκησης (Bittman & Wajcman, 2000; Shaw, 1985).

Ως πρώτη γυναίκα που ολοκλήρωσε τη διαδρομή Μαραθώνας-Αθήνα φέρεται να είναι η Σταμάτα ή Σταματία Ρεβίθη ή Ροβύθη (1866 – μετά το 1896). Η 30χρονη με καταγωγή από τη Σύρο εκδήλωσε ενδιαφέρον για τη συμμετοχή της στον αγώνα, αλλά το αίτημά της απερρίφθη από την οργανωτική επιτροπή. Διαβιούσε μία φτωχική ζωή, πιθανότατα ήταν χήρα αφού δεν γίνεται καμιά αναφορά στο σύζυγό της, ενώ είχε χάσει το πρώτο της παιδί σε ηλικία 7 ετών το 1895, ενώ το δεύτερο παιδί της ήταν 17 μηνών όταν η ίδια έτρεξε την απόσταση. Η ανάγκη της να εργαστεί την έκαναν να περπατάει από τον Πειραιά που διέμενε έως την Αθήνα για την αναζήτηση εργασίας. Σε μία από τις συνηθισμένες της πορείες συνάντησε κάποιον δρομέα, ο οποίος τις έδωσε συμβουλή να προσπαθήσει να συμμετέχει στον αγώνα, ώστε εάν το καταφέρει να αναγνωριστεί ο άθλος της και να μπορέσει να βρει πιο εύκολα κάποια εργασία για να βιοποριστεί, ενώ της έδωσε και κάποια χρήματα. Την προηγούμενη της διεξαγωγής του αγώνα έφτασε στον Μαραθώνα, όπου την καλωσόρισε ο Δήμαρχος, ενώ τη φιλοξένησε στο σπίτι του. Την επομένη, ο Παπάς της περιοχής ευλόγησε τους αθλητές αλλά όχι και την ίδια αφού δεν ήταν επίσημη αθλήτρια, ενώ της απαγορεύτηκε να συμμετέχει την ημέρα εκείνη. Η ίδια την επομένη της διεξαγωγής του Μαραθωνίου των ανδρών, ζήτησε και συντάχθηκε πρακτικό υπογεγραμμένο από το δάσκαλο, το δήμαρχο και τον πρωτοδίκη Μαραθώνα που πιστοποιούσε την εκκίνηση του μοναχικού αγώνα της στις 08:00, ενώ στο ύψος του Ευαγγελισμού την σταμάτησαν 2-3 υπαξιωματικοί για να διακόψουν την πορεία της προς το Καλλιμάρμαρο. Η ίδια τους ζήτησε να υπογράψουν το

πρακτικό που κατείχε πιστοποιώντας ότι η ώρα άφιξής της στο σημεία ήταν 13:30. Δεν έγινε ποτέ γνωστό εάν η συγκεκριμένη γυναίκα συνάντησε τον Τιμολέοντα Φιλήμονα, δημοσιογράφο, διανοούμενο της εποχής και μέλος της οργανωτικής επιτροπής των αγώνων για να του επιδώσει το υπογεγραμμένο από όλους τους φορείς πρακτικό εκκίνησης και τερματισμού με τις αντίστοιχες ώρες και εάν της δόθηκε κάποια εργασία ως αντίκρισμα της προσπάθειάς της, καθώς δεν βρέθηκε ποτέ κάποιο αρχείο, παρά μόνο κάποιες αναφορές στον τύπο της εποχής. Προφανώς όμως υπήρξε ως ιστορικό πρόσωπο, απλά δεν έτυχε της ανάλογης προσοχής και αναγνώρισης, λόγω του φύλου της (Μηχανή του Χρόνου, 2021; Patsantaras, 2016, 2017).

Ο πρώτος ολυμπιακός μαραθώνιος γυναικών έλαβε χώρα στους Ο.Α. του Λος Άντζελες το 1984, 88 χρόνια δηλαδή αργότερα από την πρώτη επίσημη των ανδρών, με πρώτη νικήτρια την Joan Benoit και με τη μαγική στιγμή του τερματισμού της Ελβετίδας Γκαμπριέλα Άντερσεν, η οποία συμπύκνωσε όλα τα σημεινόμενα του Ολυμπιακού Ιδεώδους στη μεγαλειώδη προσπάθειά της να τερματίσει κατάκοπη και με εμφανή τα σημάδια της αφυδάτωσης και της υπερκόπωσης.

Ωστόσο, δύο γεγονότα που έλαβαν χώρα στον παλαιότερο ετήσιο αγώνα δρόμου Μαραθώνιας απόστασης στη Βοστώνη, ήταν αυτά που έδωσαν τη δυναμική για την απαρχή της συμμετοχής των γυναικών σε αγώνες. Το 1966 η Roberta Louise "Bobbi" Gibb και το 1967 η Kathrine Virginia "Kathy" Switzer, συμμετείχαν και τερμάτισαν στον αρχαιότερο ετήσιο μαραθώνιο του κόσμου αυτόν της Βοστόνης. Στον αγώνα του 1966, η Roberta Gibb, κρύφτηκε πίσω από τους θάμνους στην εκκίνηση, πήρε εκκίνηση λαθραία και καταγράφηκε ως η πρώτη γνωστή γυναίκα που τερμάτισε στον αγώνα αυτόν και σε Μαραθώνια απόσταση γενικότερα (Sosienski, 2006). Ένα χρόνο αργότερα, το 1967 στον ίδιο αγώνα υπήρξε μια εγγραφή με το όνομα στη συμμετοχή να είναι το K. V. Switzer. Στα πρώτα χιλιόμετρα της διαδρομής οι κριτές ανακάλυψαν πως η συμμετοχή αφορούσε την 22χρονη Katherine Switzer. Η προσπάθεια των κριτών να σκίσουν τον αριθμό συμμετοχής της, λόγω του ότι η συμμετοχή των γυναικών απαγορευόταν, απέτυχε χάρη στη βοήθεια που δέχτηκε από τους συναθλητές της

(Derderian, 1996). Οι φωτογραφίες οι οποίες απαθανάτισαν τη συγκεκριμένη στιγμή, έκαναν το γεγονός πρωτοσέλιδο σε πολλές μεγάλες εφημερίδες της εποχής και η είδηση έκανε το γύρο του κόσμου. Το γεγονός που συνέβη την ίδια περίοδο με ένα έντονο κίνημα φεμινισμού, ήρθε να επισημάνει τις ανισότητες μεταξύ των δύο φύλων και το συγκεκριμένο συμβάν εξελίχθηκε σε μείζον πολιτικό ζήτημα το οποίο οδήγησε σε αλλαγή τελικά των κανόνων.

Η συμμετοχή και των δύο γυναικών κρίθηκε παράνομη από τους κριτές καθώς δεν υφίστατο αγώνας γυναικών και στην περίπτωση της Switzer οι κριτές προσπάθησαν βίαια να τη σταματήσουν κατά τη διάρκεια της διαδρομής, αλλά χάρη στη βοήθεια και την προστασία των συν δρομέων της, οι οποίοι απώθησαν τους κριτές κατάφερε να τερματίσει. Βασικό ρόλο έπαιξαν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της εποχής και ειδικά ο ημερήσιος έντυπος τύπος, ο οποίος παρουσίασε εκτεταμένο φωτογραφικό ρεπορτάζ για τις δύο κυρίες, τόσο από τον τερματισμό της Gibb, όσο και από τη στιγμή της επίθεσης των κριτών στην Switzer για να της αποσπάσουν τον αριθμό συμμετοχής της και της απώθησής τους από τους άλλους δρομείς. Υπάρχουν αναφορές για επίσημες συμμετοχές γυναικών σε αγώνες μαραθώνιας απόστασης στην Ευρώπη πολύ παλαιότερα. Ωστόσο, η απαθανάτιση των γεγονότων τις δύο συνεχόμενες χρονιές στη Βοστώνη και η παρουσιάσή τους στο ευρύ κοινό για μεγάλο χρονικό διάστημα, οδήγησε στην προσέγγιση του γυναικείου ζητήματος με συμπάθεια από την κοινωνία, ασκώντας πίεση στους διοργανωτές αγώνων μαραθώνιας απόστασης, με αποτέλεσμα η μια διοργάνωση μετά την άλλη να εντάξουν και την κατηγορία γυναικών στο πρόγραμμά τους. Οι συγκεκριμένες κυρίες αποτέλεσαν το παράδειγμα προς μίμηση και το πρότυπο πολλών άλλων γυναικών που οδήγησε στην αύξηση των συμμετοχών των γυναικών, οδηγώντας έτσι στην αύξηση και του συνόλου των συμμετεχόντων αργά αλλά σταθερά κατά τις επόμενες δεκαετίες. Το 1971 η Νέα Υόρκη και το 1972 η Βοστώνη επέτρεψαν τη συμμετοχή των γυναικών στους αγώνες (Derdeman, 1994).

Η πρώτη Ελληνίδα αθλήτρια που επισήμως έλαβε μέρος στην Κλασική διαδρομή του Μαραθωνίου ήταν η Ζωζώ Χριστοδούλου, ελληνίδα κυπριακής καταγωγής, το 1974. Αθλήτρια του Αθλητικού Ομίλου (Α.Ο.) Φιλοθέης,

αγωνιζόταν αρχικά στα 200 και 400μ., όταν το 1968 ο προπονητής του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου Ηλίας Αντζουλάτος, της συνέστησε να αρχίσει να αγωνίζεται σε μεγαλύτερες αποστάσεις. Ακολουθώντας τη συμβουλή, άρχισε να τρέχει στα 800 και 1500μ., όπου και ήταν το μέγιστο όριο αποστάσεων για τις γυναίκες εκείνη την εποχή. Λίγες μόνο μέρες πριν από τη διεξαγωγή του Κλασσικού Μαραθωνίου του 1974, ενημερώθηκε ότι στο συγκεκριμένο αγώνα θα λάμβαναν μέρος και 44 αθλήτριες από τη Δυτική Γερμανία. Η απόφασή της να συμμετέχει ήταν άμεση και με μόλις δύο προπονήσεις των 21χλμ την ίδια εβδομάδα, παρατάχθηκε στην εκκίνηση στις 19 Οκτωβρίου μαζί με 675 άνδρες και 44 γυναίκες. Με χρόνο 5:01:20 τερμάτισε στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο, καταλαμβάνοντας την 427^η θέση στο σύνολο και την 6^η θέση μεταξύ των γυναικών, αποτελώντας πλέον την πρώτη ελληνίδα που συμμετείχε και τερμάτισε σε αγώνα μαραθωνίου και μάλιστα στην Κλασσική διαδρομή. Από τότε και ύστερα οι συμμετοχές Ελληνίδων αθλητριών στον αγώνα είναι συνεχείς (Μηχανή του Χρόνου, 2021).

Στην Ελλάδα, η συμμετοχή των γυναικών παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, ανάλογα όμως με αυτά που ισχύουν περίπου και σε άλλες χώρες, σε σχέση με τους άντρες. Με βάση τη συμμετοχή στην έρευνα που πραγματοποίησαν οι Petridis και Batrakoulis (2013), τα ποσοστά συμμετοχής μεταξύ των δύο φύλων ήταν 83% για τους άντρες και 17% για τις γυναίκες.

2.5. Η εμφάνιση και η εξέλιξη του δρομικού κινήματος.

Αν και το τρέξιμο αποτελούσε και αποτελεί μία αγωνιστική δραστηριότητα όλων των κοινωνιών, από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, δύο διακριτά δρομικά κύματα αναγνωρίστηκαν ως οι γενεσιουργίες αιτίες αυτού που σήμερα ονομάζεται παγκόσμιο δρομικό κίνημα. Το πρώτο εμφανίστηκε τη δεκαετία του '60 και αφορούσε μέσου και υψηλού οικονομικού επιπέδου συμμετέχοντες και περιγράφεται ως δρομική φυσική δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου, με προσωπικό και μοναχικό χαρακτήρα κατά την εκτέλεσή της. Αν και αυτό μαρτυρά τον ατομικό χαρακτήρα της δραστηριότητας, διαφορετικές δρομικές ομάδες και κοινότητες άρχισαν να εμφανίζονται τις

δεκαετίες του '70 και του '80. Μεταξύ των συγκεκριμένων ομάδων ήταν οι γυναίκες και άτομα από μειονοτικές ομάδες, ενώ έντονη ήταν η πλειοψηφία των ανδρών που ασκούσαν μη χειρωνακτικά επαγγέλματα (Haberman, 2017; Smith, 1998).

Η αρχική μορφή των αγώνων δρόμου, είχε έναν καθαρά αγωνιστικό χαρακτήρα και αφορούσε στον καθαρό ανταγωνισμό μεταξύ αθλητών, καθώς και την επίτευξη επιδόσεων. Η όλη δραστηριότητα διεξαγόταν σε ένα συγκεκριμένο αγωνιστικό χώρο, σε συγκεκριμένες εγκαταστάσεις και οι δρομείς ήταν αθλητές συλλόγων ή ανήκαν σε ομάδες στίβου εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (κολλέγια, πανεπιστήμια κλπ.) (Bale, 2004). Από τη δεκαετία του '60 όπως προαναφέρθηκε, κάποιες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές, επηρέασαν και το αθλητικό κοινωνικό πεδίο, κάτι που φάνηκε να επηρεάζει και την φυσική δραστηριότητα και την άθληση. Η συγκεκριμένη αλλαγή φάνηκε και στο τρέξιμο, όπως από μία ξεκάθαρα αγωνιστική δραστηριότητα, μετατράπηκε σε μία φυσική δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου για τους πολίτες που δεν ήταν αθλητές και μάλιστα με μαζική συμμετοχή (Bartel, 2008). Τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης δραστηριότητας, έτσι όπως αυτή εκφράστηκε ήταν η μαζικότητα της συμμετοχής, καθώς δεν αναφερόταν σε δρομείς αθλητές και όλοι μπορούσαν να συμμετέχουν σε αυτήν, ο μη ανταγωνιστικός χαρακτήρας, αλλά η συμμετοχή με βάση κίνητρα που αφορούσαν την υγεία, τη φυσική κατάσταση ή ακόμα και την αλλαγή του κοινωνικού status εκείνη την εποχή, καθώς και η χρήση δημόσιων χώρων για τη δραστηριότητα όπως ο δρόμος μιας πόλης, ένα πάρκο ή το φυσικό περιβάλλον, η άσκηση ως φυσική δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου και όχι κάτω από την πίεση κάποιου προγράμματος και τέλος ή μη ύπαρξη προπονητικού σχεδιασμού, αλλά η ελεύθερη συμμετοχή, ακόμα και σε αγώνες δρόμου ερασιτεχνών δρομέων (Crum, 1993).

Ο τρόπος, ο τόπος και ο χρόνος που πραγματοποιούνταν η συγκεκριμένη δραστηριότητα, απέφερε στην αρχή της μία ρήξη με τις υπάρχουσες κοινωνικές νόρμες της εποχής. Αρχικά, θεωρούνταν περίεργο τόσο η ίδια η δραστηριότητα, όσο και ο χώρος και οι συμμετέχοντες, οι οποίοι δέχονταν πολλά επικριτικά σχόλια (Florida, 2002; Paunonen, 2009; Stokvis, 2006). Ιδιαίτερος στόχος τέτοιων

σχολίων, ειδικά σχετικά με το τρέξιμο μεγάλων αποστάσεων, γίνονταν οι γυναίκες για τις οποίες θεωρούνταν ακόμα και τότε ότι έκανε κακό στην υγεία τους (Van Bottenberg, Scheerder, & Hover, 2010). Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ατόμων ασχολουμένων με τη συγκεκριμένη φυσική δραστηριότητα, προκάλεσε την αύξηση των διοργανώσεων ερασιτεχνικών αγώνων δρόμου μεγάλων αποστάσεων σε δημόσιο δρόμο, μέχρι και την απόσταση του Μαραθωνίου, με ελεύθερη συμμετοχή και ερασιτεχνών δρομέων και όχι μόνο για αθλητές (Shipway & Jones, 2008). Η εντυπωσιακή αυτή αύξηση των αγώνων και των συμμετοχών εμφανίστηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ) και στη συνέχεια μεταλαμπαδεύτηκε και στην Ευρώπη (Van Bottenberg, Scheerder, & Hover, 2010).

Η αντιδιαστολή των χαρακτηριστικών της μίας έκφανσης του τρεξίματος σε σχέση με την άλλη και η μαζικότητα της συμμετοχής σε μία φυσική δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου, χαρακτηρίστηκε ως μαζικό κίνημα, το δρομικό κίνημα (Vanreusel & Renson, 1984). Ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80 το ελεύθερο τρέξιμο ως φυσική δραστηριότητα αναψυχής κερδίζει συνεχώς οπαδούς και η αύξηση των μαραθωνίων διοργανώσεων στο δημόσιο δρόμο πόλεων όπως το Λονδίνο, το Παρίσι, η Νέα Υόρκη και το Άμστερνταμ, με συνεχώς αυξανόμενες συμμετοχές, αποτελούν παράδειγμα και απόδειξη του δρομικού κινήματος. Σε τέτοιου τύπου διοργανώσεις, εκτός αρμοδιότητας ΔΟΕ και IAAF, κορυφαίοι αθλητές και πρωταθλητές, οργανωμένοι ή όχι δρομείς, αγωνίζονται στην ίδια διαδρομή αποσκοπώντας σε διαφορετικές επιδόσεις και προσδοκίες (Sutton, Laitinen, & Ettore, 2007).

Η εξάπλωση του δρομικού κινήματος συνεχίζεται και σταθεροποιείται έως και τη δεκαετία του '90. Από τις αρχές αυτής της δεκαετίας παρουσιάζεται μία ακόμα μεγαλύτερη αύξηση τόσο των διοργανώσεων αγώνων δρόμου μαζικής λαϊκής συμμετοχής όσο και των συμμετοχών, καθώς ακόμα περισσότεροι συμμετέχουν σε αυτούς τους αγώνες. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε αυτό το δεύτερο κύμα του δρομικού κινήματος, όπως αυτό αναφέρεται στη βιβλιογραφία, το 1980 αντιστοιχούσε ένας μαραθώνιος ανά μέρα ενώ το 2015 αντιστοιχούν 11 διοργανώσεις ανά μέρα. Αντίστοιχα, από το 1998 έως και το 2013 τόσο οι

διοργανώσει μαραθωνίων όσο και οι συμμετοχές παρουσίασαν γεωμετρική αύξηση. Τα στοιχεία δείχνουν ότι στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα οι διοργανώσεις και οι συμμετοχές τετραπλασιάστηκαν, με το 2013 να παρουσιάζει 3.900 διοργανώσεις και 1,6 εκατομμύρια τερματίσαντες παγκοσμίως (Scheerder, Breedveld, & Borgers, 2015). Αντίστοιχες αλλαγές παρατηρούνται και σε ερευνητικά αποτελέσματα σχετικά με τη συμμετοχή του συνολικού πληθυσμού όπου μέσα σε μία περίπου δεκαετία, η συστηματική ενασχόληση με το τρέξιμο κατά τον ελεύθερο χρόνο τριπλασιάστηκε με αποτέλεσμα το 1/3 του πληθυσμού να συμμετέχει ενεργά (Bøje & Eichberg, 1994; Laub, 2013).

2.6. Η διαφοροποίησης στην οργάνωση και στη διοίκηση της δρομικής δραστηριότητας του ελεύθερου χρόνου

Η αλλαγή της φιλοσοφίας της συμμετοχής στη δραστηριότητα αναψυχής του τρεξίματος, έφερε την αλλαγή και διοίκηση του τρεξίματος. Το μονοπώλιο του αγωνίσματος των δρόμων σπάει, καθώς δεν γίνεται αναφορά πλέον στον αγωνιστικό αθλητισμό, αλλά για αναψυχικό αθλητισμό και οι οργανωμένοι σύλλογοι όσο και οι εθνικές και διεθνείς ομοσπονδίες δεν έχουν πια αποκλειστική αρμοδιότητα για την οργάνωση της δραστηριότητας και τη διοργάνωση αγώνων. Αντίθετα, νέοι ενδιαφερόμενοι της αθλητικής βιομηχανίας και όχι μόνο, με ιδιωτική πρωτοβουλία, συμβάλλουν στη διοργάνωση αγώνων για την προβολή τους, για κοινωνικούς, εμπορικούς, διαφημιστικούς και άλλους λόγους (Vehmas & Lahti, 2015). Οι εθνικές και η παγκόσμια ομοσπονδία που ήλεγχαν μέχρι πρότινος το χώρο των αγωνιστικών δρομικών δρωμένων, δεν τα έχουν πλέον υπό τη σκέπη τους.

Αντίθετα, οι δρομείς προχωρούν στη δημιουργία ομάδων και συλλόγων άτυπου ή μερικώς τυπικού χαρακτήρα, με χαλαρούς κανόνες και χωρίς το επιτακτικό καθοριστικό πλαίσιο λειτουργίας των οργανωμένων αθλητικών συλλόγων. Η οργάνωση των δρομέων συντελείται εντός ενός νέου οργανωτικού πλαισίου πιο χαλαρού, σε επίπεδο αυτοοργάνωσης ή ακόμα και σε ατομικό επίπεδο, καθώς από αποτελέσματα ερευνών μία μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων προτιμούν να ασκούνται μόνοι τους (Forsberg, 2015; Hallmann,

Breuer, & Dallmeyer, 2015; Vehmas & Lahti, 2015). Ακόμα και σε τέτοιου τύπου χαλαρά και άτυπα οργανωτικά σχήματα, οι άμεσοι εμπλεκόμενοι παραμένουν η πολιτεία, η κοινωνία των πολιτών και η αγορά (Scheerder & Nope, 2009a). Είναι χαρακτηριστικά τα υψηλά επίπεδα δρομέων που ασχολούνται με το τρέξιμο εκτός κάποιας οργανωμένης αθλητικής δομής, όπου σε μερικές περιπτώσεις αγγίζουν και το 90% (Forsberg, 2015) ή ακόμα και τις δεκάδες εκατομμύρια (Preuss, Alfs, & Ahlert, 2012).

Η πολιτεία αντιπροσωπεύεται από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές οι οποίες καλούνται να εφαρμόσουν την πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης σχετικά με τη φυσική δραστηριότητα των πολιτών, η κοινωνία των πολιτών παρουσιάζεται με τη μορφή όλων των εθελοντικών οργανισμών, οργανώσεων και κοινωνικοτήτων, που έχουν ως σκοπό το θετικό κοινωνικό πρόσημο μέσω της δράσης τους και τέλος η αγορά σχετίζεται με όλες τις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τη διαφήμιση διοργάνωσης δρομικών δραστηριοτήτων με σκοπό το οικονομικό κέρδος (Borgers, Vos, & Scheerder, 2015). Η πολιτεία διαπιστώνοντας την ύπαρξη της τάσης, σχεδιάζει και προωθεί σχέδια ενίσχυσης της εξάπλωσης της εν λόγω δραστηριότητας, με απώτερο σκοπό να ενισχύσει τη υγεία και την ευεξία των πολιτών. Κάτι τέτοιο μακροπρόθεσμα θα αποτελέσει τη βάση για τη βελτίωση της υγείας του γενικού πληθυσμού, την μεγαλύτερη παραγωγικότητά του και τη σημαντική μείωση του κόστους στα συστήματα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Για το σκοπό αυτό, εκτός από τη δημιουργία ειδικών προγραμμάτων, με γενική ή και ειδική στόχευση όσον αφορά σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, δημιουργεί και τις κατάλληλες προϋποθέσεις, βελτιώνοντας τις υπάρχουσες ή δημιουργώντας νέες αθλητικές εγκαταστάσεις (Scheerder, Borgers, Vanreusel, & Vos, 2014). Τα κύρια επιχειρήματα για την παροχή εγκαταστάσεων για τρέξιμο αναφέρονται στην προώθηση της φυσικής δραστηριότητας, στην ανάγκη για παροχή ανοιχτών αθλητικών εγκαταστάσεων, στη δημιουργία ενός καλού περιβάλλοντος για φυσική δραστηριότητα, στη δημοφιλία του και την υποστήριξη του δρομικού κινήματος, των απαιτήσεων των κατοίκων και τέλος για τη δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης φυσικής δραστηριότητας.

Αποτελέσματα ερευνών έχουν δείξει ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες κάνουν χρήση των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων και στην πλειοψηφία τους οι δρομείς δεν είναι μέλη κάποιου οργανωμένου συλλόγου, δεν τρέχουν με σταθερό πρόγραμμα αλλά δύο με τρεις φορές την εβδομάδα, οι περισσότεροι είναι έμπειροι αλλά υπάρχει και μεγάλο ποσοστό αρχάριων, εκ των οποίων ένα μεγάλο ποσοστό άρχισε το τρέξιμο εξ αιτίας της δημιουργίας των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων. Αυτό το τελευταίο συγκεκριμένο χαρακτηριστικό δείχνει ότι η δημιουργία των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων έχει επιτύχει έναν από τους κύριους σκοπούς της (Borgers, Vos, & Scheerder, 2015).

Από την πλευρά της η κοινωνία των πολιτών αποτελείται από όλους τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και κοινωνικότητες που αποσκοπούν στην δημιουργία κοινωνικού κέρδους από την οργάνωση του αθλητισμού. Μεταξύ αυτών βρίσκονται οι αθλητικοί σύλλογοι και οι ομοσπονδίες, αλλά και οι άτυποι σύλλογοι και δρομικές ομάδες που λειτουργούν στο πλαίσιο της προώθησης της υγείας (πχ. Σύλλογοι δρομέων υγείας). Οι οργανωμένοι σύλλογοι και οι ομοσπονδίες αναφέρονται στο οργανωμένο πλαίσιο ενασχόλησης, ενώ οι δεύτερου τύπου ομάδες αναφέρονται σε μικρές ομάδες δρομέων με χαλαρή οργάνωση που ασκούν τη δρομική φυσική δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου ως ψυχαγωγική δραστηριότητα, δίνοντάς τους τη δυνατότητα για δράση εκτός οργανωμένου πλαισίου (Delnoij, 2004; Duyvendak & Hurenkamp, 2004). Αυτά τα χαρακτηριστικά, όπως η ελεύθερη επιλογή ώρας συμμετοχής σε μια προπόνηση, η ελεύθερη επιλογή του χώρου άσκησης, καθώς και το χαμηλό κόστος συμμετοχής που δεν απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, αποτέλεσαν στοιχεία και χαρακτηριστικά, που καθιέρωσαν το τρέξιμο ως την πιο απλή και εύκολα προσβάσιμη φυσική δραστηριότητα αναψυχής (Borgers, Thibaut, Vandermeersch, Vanreusel, Vos, & Scheerder, 2013; Scheerder & Van Bottenburg, 2010; Scheerder & Vos, 2011; Tokarski, Petry, Groll, & Mittag, 2009).

Η αγορά από την άλλη, διαπιστώνοντας την ευκαιρία, ανέπτυξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαφήμιση νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών σχετιζόμενα με το τρέξιμο, όπως τη διοργάνωση αγώνων δρόμου με ιδιωτική

πρωτοβουλία, τη δημιουργία ομάδων δρομέων μέσω της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης καθώς και τη δημιουργία εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα ή ειδικά ρολόγια τα οποία συνδέονται με την παγκόσμια δρομική κοινότητα. Κατά τη φάση του πρώτου δρομικού κύματος, η έκρηξη των συμμετοχών στη φυσική δραστηριότητα του τρεξίματος, δημιουργεί για τον επιχειρηματικό κόσμο μία ευκαιρία καθώς ανακαλύπτουν ένα νέο παρθένο τμήμα της αγοράς του αθλητισμού, το οποίο δεν αφήνουν να πάει ανεκμετάλλευτο, τόσο από την μεριά της παροχής προϊόντων όσο και υπηρεσιών που σχετίζονται με το τρέξιμο. Παράλληλα και λόγω δημοφιλίας, άλλες επιχειρήσεις διακρίνουν την ευκαιρία να συνδεθούν μέσω της διοργάνωσης ερασιτεχνικών αγώνων, συμβάλλοντας στη διοργάνωση και προβάλλοντας των κοινωνικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους στη διοργάνωση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γνωστή εταιρεία αθλητικών ειδών Nike, η οποία κατά τη δεκαετία του '70, λανσάρει για πρώτη φορά ειδικό δρομικό παπούτσι για την απορρόφηση των κραδασμών, το γνωστό Nike Air. Καθώς η συγκεκριμένη εταιρεία απολαμβάνει τα αποτελέσματα της επιτυχίας με την νέα της τεχνολογία, άλλες εταιρείες του χώρου όπως η Asics, η Brooks και η Reebok εισέρχονται στον ανταγωνισμό και διεκδικούν μερίδιο αγοράς από τη δρομική κοινότητα (Scheerder, Breedveld, & Borgers, 2015).

Στις μέρες μας και με την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας νέες ευκαιρίες και νέες μορφές προϊόντων και υπηρεσιών δημιουργούνται συνεχώς. Η έκθεση των δρομέων στον παγκόσμιο ιστό έχει προκαλέσει και την αύξηση των τουριστών δρομέων για τη συμμετοχή τους σε δημοφιλείς αγώνες, ενώ παράλληλα προωθείται και η ιδέα του συνδυασμού αγώνων όπως είναι οι έξι πιο δημοφιλείς μαραθώνιου παγκοσμίως (Abbott World Marathon Majors), όπου κάποιος μπορεί συμμετέχει στις αντίστοιχες διοργανώσεις της Βοστώνης, του Λονδίνου, του Βερολίνου, του Σικάγο της Νέας Υόρκης και του Τόκιο ή η αντίστοιχη διοργάνωση SuperHalves που αναφέρεται σε ημιμαραθώνια απόσταση στη Λισαβόνα, στην Πράγα, στην Κοπεγχάγη στο Κάρντιφ και στη Βαλένθια, όπου συμπληρώνοντας το σύνολο των τερματισμών στους αντίστοιχους αγώνες, παραλαμβάνει ένα ειδικό μετάλλιο που περιλαμβάνει όλα τα επιμέρους μετάλλια του κάθε αγώνα.

2.7. Χαρακτηριστικά του δρομικού κινήματος και των συμμετεχόντων

Όπως προαναφέρθηκε, ένα από τα χαρακτηριστικά του δρομικού κινήματος στα πρώτα του βήματα, αποτέλεσε η αλλαγή της κουλτούρας των ερασιτεχνών δρομέων. Οι ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές που πραγματοποιούνται τη συγκεκριμένη εποχή διαμορφώνουν και την αντίστοιχη κουλτούρα πάνω σε θέματα φυσικής κατάστασης, υγείας και υγιεινού τρόπου ζωής. Εξέχοντες επιστήμονες του χώρου της υγείας σε πραγματείες τους και οδηγούς καλής υγείας που εκδίδουν, εκθειάζουν την ευεργετική επίδραση της φυσικής δραστηριότητας πάνω στην υγεία και την ευεξία του ατόμου, προτείνοντας ως την απλούστερη φυσική δραστηριότητα το τρέξιμο. Αυτό συμβάλει στην αύξηση της εξάπλωσης της συγκεκριμένης δραστηριότητας και την κάνει ιδιαίτερος δημοφιλή (Scheerder & Van Bottenburg, 2010). Τα επίπεδα δημοφιλίας αυξάνονται σημαντικά και οι νέοι ερασιτέχνες δρομείς αναζητούν εξειδικευμένες πληροφορίες και συμβουλές για την ενασχόλησή τους με την νέα δραστηριότητα σε τέτοιο βαθμό, ώστε μία πληθώρα εντύπων (βιβλίων, περιοδικών) γίνονται ανάρπαστα και διευρύνουν τον κύκλο των συμμετεχόντων, ενώ παράλληλα αυξάνουν τη γνώση πάνω στο αντικείμενο, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω εξάπλωση και επέκταση του δρομικού κινήματος τις επόμενες δεκαετίες (Van Bottenberg, Scheerder, & Hover, 2010).

Επίσης, η αλλαγή κουλτούρας πάνω σε θέματα, υγείας, υγιεινού τρόπου ζωής και ευεξίας, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αλλαγή τρόπου ζωής, για την απόρριψη παλιών κακών συνηθειών όπως η υπερφαγία ή το ανθυγιεινό φαγητό, η κατανάλωση αλκοόλ και προϊόντων καπνού, υιοθετώντας νέες συνήθειες υγιούς διαβίωσης όπου συμπεριλαμβάνεται και το τρέξιμο. Η εναλλαγή αυτή λειτουργεί και ως κίνητρο για την αλλαγή του κοινωνικού status, καθώς το άτομο που μπορεί να διαθέσει χρόνο και χρήμα για την προσωπική του ενασχόληση με την καλλιέργεια καλύτερων επιπέδων υγείας και ευεξίας αποτελεί μέλος μιας ανώτερης κοινωνικής ομάδας (Cooper, 1992; Curtis & McTeer, 1981; Scheerder, Vanreusel, Taks, & Renson., 2002; Vaandrager, 2007; Van Bottenburg, 2006). Τα μέλη της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας όπως αυτή διαμορφώνεται, δεν αποτελούν απλά μία ταξική ομάδα που ασχολείται με μία δραστηριότητα για να

«σκοτώσει την ώρα της», αλλά με μία δημιουργική δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου. Το κοινωνικό status και η αντίστοιχη ταυτότητα της συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης, δεν διαμορφώνονται στη βάση καταναλωτικών συμπεριφορών και συνηθειών, αλλά στην προοπτική της βιοματικής εμπειρίας που δημιουργεί αυτόν τον μοναδικό τρόπο ζωής, διαμορφώνοντας παράλληλα μία επερχόμενη και συνεχώς εξελισσόμενη κουλτούρα και μία αντίστοιχη βιομηχανία εμπειριών (Pine & Gilmore, 1999).

Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων σε αυτό το δεύτερο κύμα του δομικού κινήματος διαφοροποιούνται σε σχέση με αυτών του πρώτου. Αποτελέσματα ερευνών έχουν δείξει ότι οι συμμετέχοντες δεν έχουν πλέον ως κίνητρο την επίτευξη ανοδικής κινητικότητας στο ταξικό σύστημα, αλλά περισσότερο αποζητούν, εκτός από τη βελτίωση της υγείας τους και της ευεξίας τους, την κοινωνικοποίησή τους. Αυτό πραγματοποιείται καθώς δημιουργούν άτυπες ομάδες δρομέων, μεταξύ δρομέων με τα ίδια ενδιαφέροντα και τους ίδιους σκοπούς από την ενασχόλησή τους. Ανάμεσα στις συγκεκριμένες διαφορές που παρατηρούνται είναι και η αύξηση των συμμετοχών των γυναικών, καθώς και η μετατόπιση των ηλικιακών κατηγοριών των συμμετεχόντων από τις νεότερες σε μεγαλύτερες (Van Bottenburg & Hover, 2009).

Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο που χαρακτηρίζεται ως το δεύτερο κύμα του δομικού κινήματος (Bezold, 2006, Scheerder, 2007b; Scheerder, Norpe, & Vanreusel, 2007), τα κίνητρα των συμμετεχόντων δεν αφορούν μόνο την υγεία και τον τρόπο ζωής που διαμορφώνει έναν διαφορετικό τρόπο διαβίωσης, αλλά ο πολυμορφικός τους χαρακτήρας περιλαμβάνει πολιτιστικές, κοινωνικές, υγείας και οικονομικές διαστάσεις. Με βάση αυτά αλλά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, πολλές έρευνες τμηματοποίησης της αγοράς των συμμετεχόντων, έδωσαν διάφορους τύπους δρομέων (Delnoij, 2004; Ogles & Masters, 2000, 2003; Rohm, Milne, & McDonald, 2006; Vos, Scheerder, Boen, & Feys, 2008; Vos, Borgers, Walravens, Hover, & Scheerder, 2014; Vos & Scheerder, 2009), χαρακτηρίζοντας τους τύπους των δρομέων ως μοναχικούς, κοινωνικά ανταγωνιστικούς, συντροφικούς, καλής φυσικής κατάστασης και ανεξάρτητους ανταγωνιστικούς δρομείς. Ειδικότερα για τους μαραθωνοδρόμους

και με βάση το καταναλωτικό τους προφίλ, έχει παρουσιαστεί μία ταξινόμηση σε τρεις τύπους: Αυτοί που κάνουν διακοπές, αυτοί που συμμετέχουν στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης και αυτοί που είναι ξεκάθαρα μαραθωνοδρόμοι (Hallmann & Wicker, 2012).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του αυτού του δεύτερου κύματος της εξάπλωσης του δρομικού κινήματος είναι η εμφάνιση νέων ομάδων ενδιαφερομένων ενασχολούμενων, όπως οι γυναίκες και οι μεσήλικες. Αυτές οι νέες ομάδες ενδιαφέροντος για τις επιχειρήσεις αθλητικών προϊόντων και υπηρεσιών προέκυψαν κατά τις έρευνες τμηματοποίησης που πραγματοποίησαν οι εν λόγω επιχειρήσεις (Scheerder & Boen, 2009, Van Bottenburg et al., 2010a). Αν και στις αρχές της εμφάνισης του δρομικού κινήματος, οι εν λόγω ομάδες ένιωθαν ίσως ντροπή να ασκούνται δημοσίως τρέχοντας και εν μέρη να θεωρούνταν κοινωνικοί παραβάτες, η πορεία και η εξέλιξη απέδειξαν ότι αποτελούν ισχυρές κοινωνικές ομάδες συμμετεχόντων σε ανάλογες διοργανώσεις, φτάνοντας μέχρι σήμερα, όπου οι κατηγορίες μεσηλικών επικρατούν στο σύνολο των συμμετεχόντων σε δρομικά δρώμενα, ενώ οι γυναίκες να έχουν αποκλειστικά δικούς τους αγώνες, τα γνωστά σε όλους *ladies' run*.

Τα προαναφερθέντα αποτελέσματα ερευνών, τα στατιστικά στοιχεία και οι κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, πιστοποιούν τη γένεση και την εξέλιξη του δρομικού κινήματος σε δύο κύματα, σε δύο φάσεις, με αναφορά σε όλες τις ηπείρους και σε διαφορετικές περιοχές του πλανήτη. Ωστόσο, κάποιοι επιστήμονες ερευνητές του κλάδου έχουν ήδη αρχίσει να μιλάνε για το τρίτο κύμα του δρομικού κινήματος. Αν στα δύο προηγούμενα κύματα τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων αναφέρονταν κυρίως σε άντρες, ενήλικες ή και κυρίως μεσήλικες καθώς και γυναίκες, στο τρίτο κύμα παρουσιάζονται νεότερες ηλικίες οι οποίες ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σε ιδιαίτερες μορφές αγώνων όπως οι αγώνες δρόμου διασκέδασης, αγώνες ανώμαλου δρόμου σε αστικό περιβάλλον, αγώνες εκτός δρόμου όπως βουνού, κάθετες αναβάσεις ή καταβάσεις κλπ. Οι συγκεκριμένες διαφοροποιήσεις δεν έχει γίνει ακόμα ξεκάθαρο εάν σχετίζονται με ένα πραγματικό τρίτο κύμα ή απλά είναι μία νέα

τμηματοποίηση της αγοράς του αθλητισμού που ανακάλυψε καινούριους καταναλωτές-στόχους (Hover, 2013).

Στην Ελλάδα το δρομικό κίνημα, όπως αυτό εκδηλώθηκε και επεκτάθηκε τις δεκαετίες του '60 έως και το '90 στον υπόλοιπο πλανήτη, δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθεί. Οι ιδιαίτερες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στη χώρα όλες τις προηγούμενες δεκαετίες αλλά και δύο ακόμα από τις επόμενες δεκαετίες, δεν αποτελούσαν κατάλληλες συνθήκες για να μεταδοθεί και να επεκταθεί το δρομικό κίνημα στη χώρα μας. Όσοι ασχολούνταν με το τρέξιμο σε ερασιτεχνικό επίπεδο ήταν λίγοι, παλιοί αθλητές και ρομαντικοί και δεν μπόρεσαν να φέρουν την άνοιξη στο δρομικό κίνημα της Ελλάδας, καθώς μάλλον ήταν πολύ μόνοι τους.

Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μία έκρηξη διοργανώσεων αγώνων δρόμου μαζικής λαϊκής συμμετοχής με μία αντίστοιχη έκρηξη συμμετοχών όλων των ηλικιών. Κάτι τέτοιο θυμίζει τα δύο προαναφερθέντα κύματα του δρομικού κινήματος όπως αυτό αποτυπώθηκε ερευνητικά και ερμηνεύτηκε κοινωνιολογικά σε παγκόσμια κλίμακα. Μεταξύ άλλων, παρατηρείται και μία σημαντική αύξηση των συμμετοχών των γυναικών σε τέτοιους αγώνες, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό των συμμετοχών του Μαραθωνίου της Αθήνας. Τα ερευνητικά δεδομένα που έχουν παρουσιαστεί μέχρι τώρα, ώστε να πιστοποιήσουν αυτές τις αλλαγές είναι λίγα εάν όχι ελάχιστα.

2.8. Κίνητρα των δρομέων

Ένα άλλο σημαντικό κεφάλαιο της εμφάνισης και της εξέλιξης του δρομικού κινήματος, αποτελούν τα κίνητρα που οδήγησαν τους δρομείς στο να αρχίσουν αλλά και να διατηρήσουν την ενασχόληση με αυτό. Ως κίνητρα αναφέρονται μία σειρά από λόγους οι οποίοι κατευθύνουν το άτομο να επιλέξει μία συγκεκριμένη συμπεριφορά για δράση και στη συγκεκριμένη περίπτωση, την επιλογή του να συμμετέχει σε δρομικές δραστηριότητες αναψυχής. Τα κίνητρα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε εσωτερικά και εξωτερικά (Deci & Ryan, 1985). Τα εσωτερικά κίνητρα που σχετίζονται με τη συμμετοχή σε δρομικές

δραστηριότητες αναψυχής αναφέρονται στην ολοκληρωμένη βιωματική εμπειρία της συμμετοχής, στη διέγερση από τη συμμετοχή, στην πνευματική ηρεμία που βιώνει ο συμμετέχοντας, στη διαμόρφωση και την βελτίωση μίας κατάστασης φυσικής ευεξίας, στη χαρά, την ευχαρίστηση και τον ενθουσιασμό που αντιλαμβάνεται ο κάθε δρομέας από τη συμμετοχή του (Csikszentmihalyi, Latter, & Weinkauff-Duranso, 2017; Hobson & Rejeski, 1993; Scanlan & Lewthwaite, 1986). Τα εξωτερικά κίνητρα σχετίζονται με την ανακούφιση από το στρες και την ένταση, την επιθυμία για επίτευξη κάποιων προσωπικών στόχων, για την επικοινωνία και τη διάδραση με άτομα του ιδίου ενδιαφέροντος, για τον έλεγχο του σωματικού βάρους, για τον ανταγωνισμό κ.α. (Funk, Mahony, & Ridinger, 2002; Spreitzer & Snyder, 1983).

Αποτελέσματα ερευνών έχουν δείξει ως κύρια κίνητρα αναφέρονται η βελτίωση της φυσικής κατάστασης, η βελτίωση των επιπέδων υγείας και η χαλάρωση και η αποφόρτιση (European Commission, 2009). Επίσης, δευτερεύοντα κίνητρα αποτελούν η επίτευξη προσωπικών στόχων και η υπέρβαση των ορίων, η κοινωνική επαφή και η δημιουργία σχέσεων εντός της δρομικής ομάδας, η προετοιμασία για συμμετοχή σε κάποιον αγώνα, η βελτίωση του σωματικής εμφάνισης, η αγάπη για το άθλημα, η χρήση του ως μέρος προετοιμασίας για συμμετοχή σε άλλο αγώνισμα, η ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος κ.α. (Borgers, Vos, & Scheerder, 2015; Fält, 2013; Forsberg, 2012). Από την άλλη μεριά, οι λόγοι για τους οποίους εγκαταλείπουν το τρέξιμο αναφέρονται σε οξείς ή χρόνιους τραυματισμούς, στον περιορισμένο ελεύθερο χρόνο, στην απώλεια κινήτρων και στην στροφή σε άλλο άθλημα. Σε δεύτερο πλάνο είναι η απώλεια της δρομικής παρέας, η διάλυση της δρομικής ομάδας ή η αποχώρηση του προπονητή.

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1. Δείγμα

Το δείγμα αποτελείται από άτομα που περιλαμβάνονται στις λίστες τερματισμού του Αυθεντικού Μαραθωνίου της Αθήνας από το 2002 έως και το 2019. Επίσης, περιλαμβάνονται δεδομένα για το σύνολο των τερματισμών ανδρών και γυναικών από το 1972 και εντεύθεν.

3.2. Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Για τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων πραγματοποιήθηκε έρευνα γραφείου, με πρόσβαση μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή στην επίσημη σελίδα του ΣΕΓΑΣ, της επίσημης διοργανώτριας αρχής του AMA. Από εκεί αντλήθηκαν τα αναλυτικά δεδομένα των αποτελεσμάτων, τα οποία μετά από κατάλληλη διαδικασία, διαμορφώθηκαν κατάλληλα ώστε να είναι δυνατή η στατιστική επεξεργασία τους, για την εξαγωγή αποτελεσμάτων που θα απαντούσαν στα ερευνητικά ερωτήματα.

3.3. Στατιστική ανάλυση

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε στο στατιστικό πακέτο για τις κοινωνικές επιστήμες (Statistical Package for Social sciences, SPSS, version 26). Κατά τη διαδικασία της ανάλυσης πραγματοποιήθηκε περιγραφική στατιστική με απόλυτες και σχετικές συχνότητες, μέσους όρους και τυπικές αποκλίσεις.

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων, όπως αυτά πραγματοποιήθηκαν με βάση το αντίστοιχο κατάλληλο στατιστικό κριτήριο. Αρχικά γίνεται μία περιγραφική παρουσίαση των συμμετοχών με βάση τους τερματισμούς στον αγώνα του Μαραθωνίου σε όσες διοργανώσεις ήταν εφικτό με βάση τα δεδομένα που παρέχει η επίσημη ιστοσελίδα του ΣΕΓΑΣ ως επίσημου διοργανωτή του συγκεκριμένου αγώνα.

Με μία πρώτη ματιά στον Πίνακα 1, στον Πίνακα 2 και στο Γράφημα 1 γίνεται αντιληπτό ότι μέσα σε μία περίπου 20ετία, υπάρχει μια συνεχής αυξητική τάση των συμμετοχών στο σύνολό τους. Η τάση αυτή δείχνει να είναι προοδευτική, εκτός από το έτος 2010, όπου παρατηρείται μία ιδιαίτερα υψηλή κορύφωση των συμμετοχών η οποία επιτυγχάνει παρόμοια επίπεδα συμμετοχών ξανά στη διοργάνωση του 2014, ενώ κορυφώνεται το 2019. Οι άντρες φαίνεται να υπερτερούν σε συμμετοχές σε σχέση με τις γυναίκες σε όλα τα έτη, αλλά υπάρχει αντίστοιχα γραμμική αύξηση των συμμετοχών τόσο στους άντρες όσο και στις γυναίκες.

Πίνακας 3.1. Απόλυτες και Σχετικές Συχνότητες του Συνόλου των Τερματισμών, των Αντρών και των Γυναικών ανά Έτος Διοργάνωσης

Α/Α	Τερματισμοί	Άνδρες		Γυναίκες	
		Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα (%)	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα (%)
2002	1779	1523	85.61	256	14.39
2003	2676	2263	84.57	413	15.43
2004	2868	2396	83.54	472	16.46
2005	2559	2202	80.05	357	13.95
2006	2626	2232	85	394	15
2007	3438	2853	82.98	585	17.02
2008	3843	3172	82.54	671	17.46
2009	3855	3209	83.24	646	16.76
2010	10371	7988	77.02	2383	22.98
2011	6144	5154	83.89	990	16.11
2012	6470	5557	85.89	913	14.11
2013	8500	7213	88.39	1287	11.61
2014	10480	8529	81.38	1951	18.62
2015	11886	9664	81.31	2222	18.69

2016	13707	11189	81,63	2518	18,37
2017	14743	11828	80,23	2915	19,77
2018	15292	12004	78,50	3288	21,50
2019	16439	12908	78,52	3531	21,48

Τα αποτελέσματα του Πίνακα 1 Παρουσιάζουν τις απόλυτες συχνότητες των συνολικών τερματισμών, των τερματισμών των ανδρών και των γυναικών χωριστά και τις αντίστοιχες σχετικές συχνότητες σε σχέση με το φύλο. Τα δεδομένα δείχνουν ότι στη διοργάνωση του 2010 αν και οι άνδρες παρουσίασαν μία εντυπωσιακή αύξηση των συμμετοχών τους (7.988), ακόμα εντυπωσιακότερη ήταν η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών τη συγκεκριμένη χρονιά (2.383) σε σχέση με το 2009, με αποτέλεσμα στη συγκεκριμένη διοργάνωση να παρουσιάζεται για τους άνδρες το ελάχιστο ποσοστό συμμετοχών (77.02%) και για τις γυναίκες το υψηλότερο (22.98%) σε σχέση με το σύνολο των τερματισμών. Επίσης στη διοργάνωση του 2010 οι συμμετοχές των ανδρών υπερδιπλασιάστηκαν και το ποσοστό αύξησης έφτασε το 248%, ενώ για τις γυναίκες οι συμμετοχές υπερτριπλασιάστηκαν με ποσοστό 369%. Στη διοργάνωση του 2013 οι άνδρες εμφανίζουν το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχών με 88.39% και οι γυναίκες το χαμηλότερο, ενώ το 2018 εμφανίζεται το χαμηλότερο ποσοστό των ανδρών 78.50% και αντίστοιχα το υψηλότερο των γυναικών με 21,50% (Εκτός της διοργάνωσης του έτους 2010 για την οποία θα γίνει λόγος στα συμπεράσματα (Πίνακας 1).

Συνολικά, η αύξηση των συμμετοχών από τη διοργάνωση του 2002 έως και τη διοργάνωση του 2019 συνολικά έχει αυξηθεί από τους 1779 τερματισμούς στους 16439 πάνω από εννέα φορές, με συνολική ποσοστιαία μεταβολή 924% και με ένα ετήσιο μέσο όρο αύξησης 17,59%, για τους άντρες έχει αυξηθεί από τους 1523 τερματισμούς στους 12908 κατά 8,5 περίπου φορές με συνολική ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 848% και αντίστοιχο ετήσιο μέσο όρο αύξησης 11,20%, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά αύξησης των συμμετοχών των γυναικών από τους 256 στους 3531 τερματισμούς, έχουν αυξηθεί κατά περίπου δεκατέσσερις φορές με συνολική ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 1379% και μέσο όρο ετήσιας αύξησης των συμμετοχών στο 15,58% (Πίνακας 2).

Πίνακας 3.2. Απόλυτες, Σχετικές και Αθροιστικές Συχνότητες του Συνόλου των Τερματισμών των Ανδρών και των Γυναικών κατά Έτος Διοργάνωσης

A/	Τερματισμοί	Ανδρες			Γυναίκες			A/	Τερματισμοί
		Σχετική Συχνότητα (%)	Αθροιστική Συχνότητα	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα (%)	Αθροιστική Συχνότητα	Απόλυτη Συχνότητα		
02	1779	-	0	1523	-	0	256	-	0
03	2676	50,42	50,42	2263	48,59	48,59	413	61,32	61,32
04	2868	7,17	57,59	2396	5,88	54,47	472	14,28	75,6
05	2559	-12,07	45,52	2202	-8,1	46,37	357	-32,21	43,39
06	2626	2,62	48,14	2232	10,1	56,47	394	10,34	53,73
07	3438	30,92	79,06	2853	12,78	69,25	585	48,47	102,2
08	3843	11,78	90,84	3172	12,54	81,79	671	14,71	116,91
09	3855	0,03	90,87	3209	10,12	91,91	646	-3,9	113,01
10	10371	269,02	359,89	7988	24,89	116,8	2383	68,89	181,9
11	6144	-168,8	191,09	5154	-35,48	81,32	990	-56,36	125,54
12	6470	5,30	196,39	5557	10,78	92,1	913	-6,45	119,09
13	8500	31,38	227,77	7213	29,28	121,9	1287	40,96	160,05
14	10480	23,29	251,06	8529	11,82	133,72	1951	51,59	211,64
15	11886	13,42	264,48	9664	11,33	145,05	2222	13,89	225,53
16	13707	15,32	279,8	11189	11,58	156,63	2518	13,32	238,85
17	14743	7,56	287,36	11828	10,57	167,2	2915	15,77	254,62
18	15292	3,72	290,56	12004	10,15	177,35	3288	12,80	267,42
19	16439	7,5	298,06	12908	10,75	188,1	3531	7,39	274,81
N	Σύνολο	M.O.	Σύνολο		M.O.	Σύνολο		M.O.	
			ο			ο			
18	137676	17,59	11188		11,20	25792		15,58	
			4						

Σχήμα 3.1. Σχηματική Παράσταση της Εξέλιξης των Συμμετοχών στον AMA 2002-2019. Συνολικοί Τερματισμοί Ανδρών και Γυναικών

Στην παρουσίαση των συνολικών περιγραφικών στατιστικών αποτελεσμάτων βρέθηκε ότι σε $N = 18$ διοργανώσεις του AMA από το 2002 έως και το 2019 ο μέσος όρος των συνολικών τερματισμών ήταν $MO = 7648,67$ ($TA = 5088,95$) ($\Delta\mu = 6307$), στους άνδρες ήταν $MO = 6215,78$ ($TA = 3994,77$) ($\Delta\mu = 5355,5$), ενώ στις γυναίκες ήταν $MO = 1432,89$ ($TA = 1111,52$). Αντίστοιχα στα ποσοστά των ανδρών ο $MO = 82,60$ ($TA = 2,70$) και στις γυναίκες ήταν $MO = 17,40$ ($TA = 2,70$) ($\Delta\mu = 951,5$) (Πίνακας 3).

Πίνακας 3.3. Μέτρα Θέσης του Συνόλου των Τερματισμών, των Ανδρών και των Γυναικών

	Άνδρες	Γυναίκες	Τερματισμοί	Ποσοστά Ανδρών	Ποσοστά Γυναικών
Μέσος Όρος	6215,78	1432,89	7648,67	82,5974	17,4026
Διάμεσος	5355,50	951,50	6307,00	83,1134	16,8866

Τυπική Απόκλιση	3994,768	1111,521	5088,949	2,69953	2,69953
Εύρος	11385	3275	14660	9,03	9,03
Ελάχιστο	1523	256	1779	77,02	13,95
Μέγιστο	12908	3531	16439	86,05	22,98

Σχήμα 3.2. Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις του Συνόλου των Τερματισμών, των Ανδρών και των Γυναικών

Κατά την περιγραφική ανάλυση σχετικά με τις ηλικιακές κατηγορίες, παρουσιάστηκαν δύο προβλήματα. Αρχικά, η ιστοσελίδα του ΣΕΓΑΣ στην οποία παρουσιάζεται το σύνολο των αποτελεσμάτων ανά έτος διοργάνωσης, δεν υπήρχαν αποτελέσματα για τρία έτη και πιο συγκεκριμένα για τα έτη 2013, 2014 και 2015. Τα συγκεκριμένα έτη δεν συμπεριελήφθησαν στην ανάλυση ως δεδομένα. Το δεύτερο πρόβλημα αφορούσε στις πολλές ηλικιακές κατηγορίες που έχουν τα αποτελέσματα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση και για ευκολία στη διαχείριση, στη μελέτη και στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες για τους άνδρες και τρεις για τις γυναίκες, από 18-34, από 35-49 και από 50 και πάνω.

Με βάση τα αποτελέσματα της περιγραφικής ανάλυσης, η ηλικιακή κατηγορία με του περισσότερους τερματισμούς συνολικά είναι οι άνδρες 35-49 με 34714 τερματισμούς και για τις γυναίκες επίσης η ηλικιακή κατηγορία 35-49 με

8087 τερματισμούς. Για τους άνδρες η δεύτερη πολυπληθέστερη ηλικιακή ομάδα είναι η 50+ με 19294 τερματισμούς, ενώ για τις γυναίκες είναι η 18-34 με 5385 τερματισμούς και τέλος η λιγότερο πολυπληθής ηλικιακή ομάδα για τους άνδρες είναι η 18-34 με 17178 τερματισμούς, ενώ για τις γυναίκες είναι η 50+ με 3377 τερματισμούς. Αξίζει να σημειωθεί για μία ακόμα φορά, ότι από τους υπολογισμούς λείπει ο αριθμός των τερματισμών για τα έτη 2013, 2014 και 2015 (Πίνακας 4).

Πίνακας 3.4. *Τερματισμοί ανά Ηλικιακή Κατηγορία ανά Έτος (Εξαιρούνται τα Έτη 2013, 2014, 2015)*

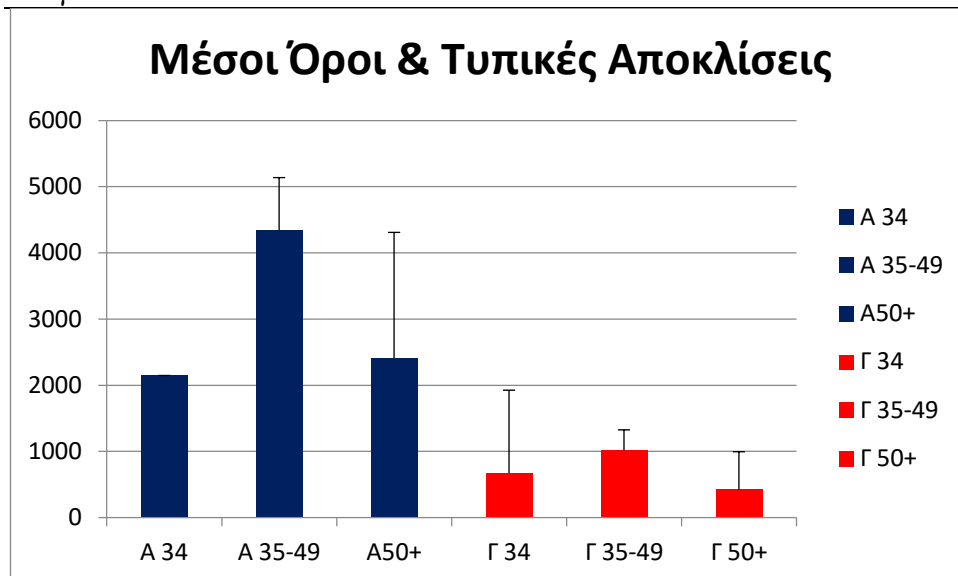
Ηλικιακές Κατηγορίες	2009	2010	2011	2012	2016	2017	2018	2019	Σύνολο
A 34	885	1755	1497	1625	2846	2849	2783	2938	17178
A 35-49	1577	3850	2479	2756	5765	5996	5976	6315	34714
A50+	747	2383	1178	1116	3778	2983	3244	3865	19294
Γ 34	246	596	394	344	873	953	1008	971	5385
Γ 35-49	265	1138	414	391	1212	1392	1544	1731	8087
Γ 50+	135	314	182	178	433	570	736	829	3377

Ειδικότερα οι μέσοι όροι τερματισμών στις ηλικιακές κατηγορίες των ανδρών Άνδρες 18-34, Άνδρες 35-49 και Άνδρες 50+ είναι $MO = 2147,25$ ($TA = 797,57$), $MO = 4330,25$ ($TA = 1897,24$) και $MO = 2411,75$ ($TA = 1251,91$) αντίστοιχα. Για τις γυναίκες στις ηλικιακές κατηγορίες Γυναίκες 18-34, Γυναίκες 35-49 και Γυναίκες 50+ είναι $MO = 673,13$ ($TA = 314,82$), $MO = 1010,88$ ($TA = 573,40$) και $MO = 422,13$ ($TA = 372,50$) (Πίνακας 5)(Σχήμα 3).

Πίνακας 3.5. *Μέτρα Θέσης των Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία*

	A 34	A 35-49	A50+	Γ 34	Γ 35-49	Γ 50+
Μέσος Όρος	2147,25	4339,25	2411,75	673,13	1010,88	422,13
Διάμεσος	2269,00	4807,50	2683,00	734,50	1175,00	373,50
Τυπική Απόκλιση	797,574	1897,243	1251,905	314,817	573,399	266,576
Διασπορά	636124,79	3599531,93	1567266,79	99109,84	328786,41	71062,7
Εύρος	2053	4738	3118	762	1466	694

Ελάχιστο	885	1577	747	246	265	135
Μέγιστο	2938	6315	3865	1008	1731	829

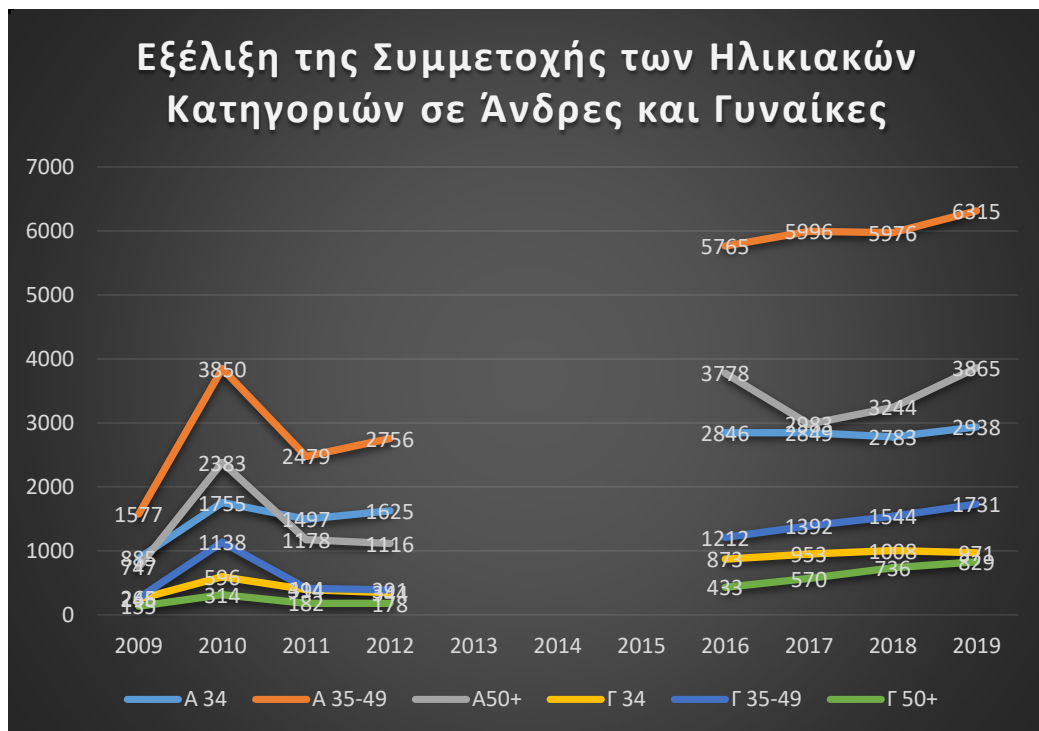
Σχήμα 3.3. Μέσοι Όροι και Τυπικές Αποκλίσεις του Συνόλου των Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία και Φύλο

Όσον αφορά τα ποσοστά επί του συνόλου των τερματισμών ανά ηλικιακή κατηγορία και φύλο η ηλικιακή κατηγορία των ανδρών 35-49 κατέχει το 39% επί του συνόλου των τερματισμών, η ηλικιακή κατηγορία των ανδρών 50+ το 22%, η ηλικιακή κατηγορία των ανδρών 18-34 το 20%, ενώ το 9% είναι γυναίκες 35-49 ετών, το 6% είναι γυναίκες 18-34 ετών και το 4% είναι γυναίκες 50+ (Σχήμα 4).

Σχήμα 3.4. Ποσοστά Συνολικών Τερματισμών ανά Ηλικιακή Κατηγορία

Πέρα όμως από τα παραπάνω αποτελέσματα, είναι ιδιαίτερης σημασίας η αξιολόγηση της εξέλιξης της συμμετοχής των ηλικιακών κατηγοριών στην πάροδο του χρόνου από το 2002 έως και το 2019. Όσον αφορά και τα δύο φύλα, αυτά έχουν παρουσιάσει αύξηση και για τα δύο. Σχετικά με τις γυναίκες παρατηρείται ότι ξεκινώντας από την ίδια σχεδόν βάση το 2009η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται για την ηλικιακή κατηγορία 35-49. Αύξηση παρουσιάζει και η ηλικιακή κατηγορία 18-34 με μία τάση σταθεροποίησης από το 2016 έως το 2018 και με μία μικρή κάμψη το 2019. Τέλος η ηλικιακή κατηγορίας 50+ για τις γυναίκες παρουσιάζει μία συνεχή αυξητική τάση μέχρι και το 2019. Για τους άνδρες από την άλλη παρουσιάζεται μία ιδιαιτερότητα. Αρχικά παρατηρείται ότι η επικρατούσα ηλικιακή κατηγορία είναι η 35-49 σε όλη τη διάρκεια των ετών. Ωστόσο, η ηλικιακή κατηγορία 50+ ξεκινάει ψηλότερα από την 35-49 το 2009, πέφτει χαμηλότερα σε συμμετοχές από την 35-49 το 2011 και το 2012 και με βάση τα δεδομένα από το 2016 και μετά, εμφανίζεται να είναι υψηλότερα και συνεχίζει να διατηρείται υψηλότερα έως και το 2019 (Σχήμα 5).

Σχήμα 3.5. Εξέλιξη του Συνόλου των Τερματισμών ανά Έτος, Ηλικιακή Κατηγορία και Φύλο

V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να κάνει μία πρώτη περιγραφική προσέγγιση της εξέλιξης των συμμετοχών την τελευταία περίπου εικοσαετία, με βάση τα δεδομένα της μεγαλύτερης και πιο δημοφιλούς δρομικής αθλητικής διοργάνωσης της χώρας, του Μαραθωνίου της Αθήνας, ενώ παράλληλα να αξιολογήσει και τη συμμετοχή των γυναικών. Η αρχική παρουσίαση των αποτελεσμάτων δείχνει μία αυξητική τάση των συμμετοχών τις δύο τελευταίες δεκαετίες, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Η γραμμική αύξηση των συμμετοχών διαταράσσεται με μία ιδιαίτερα μεγάλη κορύφωσή τους το 2010. Η ερμηνεία της έκρηξης των συμμετοχών τη συγκεκριμένη χρονιά, σχετίζεται κατά πάσα πιθανότητα με την επέτειο των 2.500 χρόνων από τη Μάχη του Μαραθώνα. Ο επετειακός χαρακτήρας της διοργάνωσης, τον καθιέρωσε τη συγκεκριμένη χρονιά ως ένα δρομικό ορόσημο, τόσο για τους δρομείς που ήδη είχαν ως σοβαρή αναψυχή το τρέξιμο, αλλά και σε όσους λειτούργησε το θυμικό και το αίσθημα της συναισθηματικής σύνδεσης με το παρελθόν και το ξεκάθαρα Ελληνικό ιστορικό επίτευγμα. Πιθανότατα, οι πληθώρα των συμμετεχόντων να μην αποτελούσαν συστηματικούς ερασιτέχνες δρομείς και λάτρεις του μαραθωνίου, αλλά περισσότερο απλούς ανθρώπους που ήθελαν να συμμετέχουν στην ιστορική επέτειο και να βαδίσουν κι αυτοί στα βήματα του πρώτου μαραθωνοδρόμου τιμώντας την μνήμη του.

Η άνοδος των συμμετοχών από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας μέχρι και το 2019 είναι εντυπωσιακές. Θέτοντας ως βάση τις συμμετοχές του 2002, παρουσιάζεται μία πολλαπλάσια αύξηση τόσο στους συνολικούς τερματισμούς, όσο και στις γυναίκες, αλλά ιδιαίτερα στους άντρες. Αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών έχουν δείξει ότι το ποσοστό αύξησης των συμμετεχόντων σε αγώνες μαζικής λαϊκής συμμετοχής αυξήθηκε κατά 400%. Ίσως ο μέσος όρος των τερματισάντων γυναικών να παρουσιάζεται κάτω από το 15%, ωστόσο το 2019 είναι πάνω από 20%. Ένα άλλο δεδομένο που αναφέρεται στον Ελλαδικό χώρο είναι η ραγδαία αύξηση των διοργανώσεων, καθώς από το 2006 και τις 53 διοργανώσεις, παρουσιάζονται το 2012 204 διοργανώσεις με μία

εντυπωσιακή αύξηση της τάξης του 224%. Αυτό σημαίνει ότι παρουσιάζεται μία ποσοστιαία αύξηση των διοργανώσεων κατά 50% ανά διετία με κορυφαία διετία 2006-2008 όπου η αύξηση προσεγγίζει το 86% (Petridis, 2015).

Ένας επιπλέον στόχος της συγκεκριμένης εργασίας ήταν να διερευνήσει τις συμμετοχές σε σχέση με την ηλικία των τερματισάντων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στις γυναίκες όσο μεγαλώνει η ηλικιακή κατηγορία τόσο λιγότερες είναι οι συμμετοχές, με τη μέση ηλικία να επικρατεί σε όλη τη διάρκεια των ετών. Στους άνδρες αντίθετα, ενώ υπάρχει ξεκάθαρη απόλυτη αριθμητική και ποσοστιαία υπεροχή της μεσαίας ηλικιακής ομάδας, από την άλλη παρατηρείται το φαινόμενο της επικράτησης της μεγαλύτερης ηλικιακή ομάδας έναντι της μικρότερης τα τελευταία χρόνια και μάλιστα με σταθερότητα και με διαφορά. Τα αποτελέσματα συνάδουν με αποτελέσματα άλλων ερευνών που δείχνουν ότι συνολικά, η επικρατέστερη ηλικία είναι η μέση ηλικία, ενώ παρουσιάζεται μία τάση συμμετοχών σε αγώνες μααραθωνίου μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων, μετατοπίζοντας με αυτόν τον τρόπο τον μέσο όρο της ηλικίας των συμμετεχόντων στην ηλικιακή κατηγορία 40+ (Van Bottenburg & Hover, 2009).

Η παρούσα έρευνα συμφωνεί με τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών στο συγκεκριμένο πεδίο. Ωστόσο έχει και κάποιους περιορισμούς. Τα δεδομένα δεν είναι πλήρη και έχουν σημαντικές ελλείψεις, καθώς ακόμα και από τις επίσημες σελίδες αποτελεσμάτων λείπουν αποτελέσματα ολόκληρων διοργανώσεων με αποτέλεσμα η ερευνητική ματιά να είναι αποσπασματική και όχι πλήρης. Επίσης, λόγω της φύσης των δεδομένων που αναφέρονται σε τερματισμούς εγγεγραμμένων δρομέων, δεν παρέχουν περαιτέρω στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως κοινωνικές και δημογραφικές μεταβλητές κατά την ανάλυση. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούν να ερμηνευτούν τα αποτελέσματα με κοινωνιολογικούς όρους, αλλά απλά να γίνουν εικασίες, συνειρμοί και υποθέσεις για πιθανή σύνδεση με θεωρίες που θα τα ερμηνεύσουν.

VI. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το παγκόσμιο δρομικό κίνημα γεννήθηκε στις ΗΠΑ τις δεκαετίες του '60 και του '70 και μεταλαμπαδεύτηκε τα επόμενα χρόνια στην Ευρώπη και κατόπιν σε ολόκληρο τον κόσμο. Χαρακτηρίστηκε ως κίνημα λόγω της αλματώδους αύξησης κατά κύριο λόγο των διοργανώσεων αγώνων μαραθώνιας απόστασης αλλά και μικρότερων αποστάσεων και της παράλληλης αλματώδους αύξησης των συμμετοχών.

Το παγκόσμιο δρομικό κίνημα παρουσιάζει δύο κύματα, κατά τα οποία εμφανίζεται μία ιδιαίτερα αυξητική τάση των διοργανώσεων και των συμμετοχών, με το πρώτο κύμα να εξελίσσεται τη δεκαετία του '80 και το δεύτερο τη δεκαετία του '90. Η διαφορά των δύο κυμάτων παρατηρείται στα κίνητρα και τους σκοπούς των συμμετεχόντων. Επίσης, σημαντική διαφορά υπάρχει και στα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Βασική εξέλιξη, η αρχή της συμμετοχής και η εξέλιξη στο δεύτερο κύμα των γυναικών και η επικράτηση επί του συνόλου των δρομέων των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων.

Στην Ελλάδα μελετώντας και αναλύοντας τα δεδομένα, φαίνεται ότι τις πρώτες δεκαετίες της εμφάνισης του δρομικού κινήματος δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερη αύξηση των διοργανώσεων και των συμμετοχών. Η περίοδος της εμφάνισης και οι πρώτες δεκαετίες της εξέλιξης του κινήματος βρίσκουν τη χώρα να αντιμετωπίζει πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αναταραχές, ενώ βρίσκεται και σε εμπόλεμη κατάσταση σε δεδομένη στιγμή. Όλα αυτά συντελούν στο να μην εμφανίζονται δεδομένα που να διαμορφώνουν κατάλληλες προϋποθέσεις για την εξάπλωση και την άνθηση του δρομικού κινήματος. Εκτός αυτού δεν υπάρχουν καν δεδομένα, όπως σε άλλα κράτη τα οποία να μπορούν να αξιοποιηθούν ερευνητικά για να βγουν ασφαλή συμπεράσματα.

Ωστόσο, από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, διαφαίνεται μία προοδευτική εκτόξευση τόσο των συμμετοχών, όσο και των διοργανώσεων αγώνων μαζικής λαϊκής συμμετοχής. Αυτό δείχνει ότι η εμφάνιση του δρομικού κινήματος εμφανίστηκε καθυστερημένα στη χώρα μας και αρκετά μετά το δεύτερο κύμα του

δρομικού κινήματος, όπως αυτό καταγράφεται παγκοσμίως. Ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ωρίμασαν οι κατάλληλες πολιτικές και οικονομικές προϋποθέσεις και αντίστοιχα οι κοινωνικές συνθήκες, οι δομές, οι θεσμοί και η αντίστοιχη κουλτούρα για την ανάπτυξη και την εξέλιξη του δρομικού κινήματος και στη χώρα μας.

Λόγω των περιορισμένων αποτελεσμάτων που κάνει χρήση ως δεδομένα η παρούσα έρευνα καθώς και του ελλιπούς χαρακτήρα τους, συνιστάται η οργανωμένη καταγραφή των δεδομένων όλων των αγώνων δρόμου μαζικής λαϊκής συμμετοχής, σε βάση δεδομένων, πιθανότατα με παράλληλη καταγραφή δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων. Κάτι τέτοιο θα έδινε τη δυνατότητα διερεύνησης περισσότερων μεταβλητών. Παράλληλα, η κωδικοποιημένη καταγραφή δημογραφικών χαρακτηριστικών καθώς και στοιχείων επικοινωνίας των δρομέων, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως δεξαμενή πληθυσμού προς έρευνα.

Στο μέλλον θα ήταν πολύ χρήσιμο, να υλοποιηθεί μία έρευνα που να έχει αναδρομική καταγραφή όλων των διοργανώσεων, των χαρακτηριστικών τους, των συμμετεχόντων και των χαρακτηριστικών αυτών κατά το δυνατόν, μιας και δεν είναι δυνατόν να καταγραφούν κοινωνικοδημογραφικοί ή και ψυχομετρικοί παράγοντες σε αναδρομικές μελέτες. Η συγκεκριμένη έρευνα θα αποσκοπεί στο να δημιουργηθεί αρχικά μία βάση δεδομένων με στοιχεία που θα βοηθήσουν στην παρακολούθηση της εξέλιξης των διοργανώσεων και των συμμετοχών. Σε δεύτερο χρόνο θα μπορούσε να συνδεθεί η εν λόγω έρευνα με μία ίδιου τύπου προοπτική έρευνα, που θα μελετά τα ίδια ακριβώς στοιχεία σε μία μακροχρόνια προοπτική, καταγράφοντας όμως και επιπλέον χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Παράλληλα θα μπορούσε, με τη συναίνεση των συμμετεχόντων να πραγματοποιούνται επιμέρους έρευνες εντός της μεγάλης προοπτικής έρευνας, που να σχετίζονται με ψυχομετρικά ή ακόμα και σωματομετρικά ή και βιοχημικά χαρακτηριστικά των δρομέων μεγάλων αποστάσεων. Με ένα τέτοιο σχεδιασμό, μιας τέτοιας μεγάλης προοπτικής έρευνας, θα μπορούσαν διαφορετικά αποτελέσματα να χρησιμοποιηθούν προς όφελος διαφορετικών ομάδων ενδιαφέροντος. Από τη μία οι δρομείς θα ενημερώνονταν συνεχώς για

διαφορετικές πτυχές της συμμετοχής τους μέσω των αποτελεσμάτων των ερευνών. Επίσης, οι κρατικοί φορείς και οι σχετιζόμενοι θεσμοί θα μπορούσαν να πάρουν πληροφορίες τις οποίες να χρησιμοποιήσουν για την πιθανή αναδιάρθρωση ή και τη χάραξη νέων πολιτικών και στρατηγικών, που από τη μία θα σχετίζονταν με την κάλυψη των αναγκών των δρομέων ως πολιτών, ενώ από την άλλη θα επωφελούνταν οι ίδιοι οι θεσμοί, αφού θα επέφεραν συνολικά θετικά αποτελέσματα στο κοινωνικό σύνολο - υψηλότερα επίπεδα υγείας και ευεξίας των πολιτών, χαμηλότερα κόστη στο σύστημα υγείας κλπ.- ενώ παράλληλα θα πιστώνονταν και την επιτυχία της εφαρμογής ενός τέτοιου σχεδίου. Οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να ανακαλύψουν νέες ανάγκες που έχουν προκύψει για τους δρομείς και δεν τις έχουν ακόμα αντιληφθεί ή ακόμα και νέα τμήματα αγοράς ή ακόμα και καινοτόμα προϊόντα για την κάλυψη των συγκεκριμένων αναγκών. Τέλος, η κοινωνία των πολιτών θα μπορούσε να βρει στα αποτελέσματα τέτοιων ερευνών τρόπους και μεθόδους βελτιώσεις συνθηκών που έχουν να κάνουν με την ισότητα και την ισοτιμία των πολιτών ως προς τη συμμετοχή, συμπεριλαμβάνοντας μεγαλύτερα τμήματα πληθυσμών που δεν συμμετέχουν τώρα ή ακόμα και μειονοτικών ομάδων, προωθώντας έτσι την ανάδειξη των αξιών της ισότητας και της αλληλεγγύης και βοηθώντας στην ομαλότερη ένταξη στο κοινωνικό σύνολο τέτοιων ομάδων.

Ακολουθώντας τα παραδείγματα, ερευνητικών πρωτοκόλλων και διαδικασιών άλλων Ευρωπαϊκών χωρών που διατηρούν τέτοιες βάσεις δεδομένων από τις δεκαετίες του '60 και του '70, θα ήταν πιθανή η δημιουργία προοπτικών ερευνών ακόμα και με ορίζοντα δεκαετιών. Τέτοιες έρευνες δείχνουν μακροπρόθεσμα, τάσεις, συνήθειες και συμπεριφορές και την επίδραση τους σε ζωτικούς κοινωνικούς παράγοντες όπως η υγεία και η ευεξία του πληθυσμού ως αποτελέσματα.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bale, J. (2004). *Running cultures: Racing in time and space*. Psychology Press.
- Bartel, C. (2008). *Der Marathonlauf in Deutschland vor und nach der Wiedervereinigung*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.
- Bezold, T. (2006). What is so special about the marketing of marathon events. *Sport Marketing Europe*, 1(2), 14-19.
- Bittman, M. & Wajcman, J. (2000). The rush hour: The character of leisure time and gender equity. *Social Forces*, 79(1): 165–189.
- Bittman, M., England, P., Sayer, L. C., et al. (2003) When does gender trump money? Bargaining and time in household work. *American Journal of Sociology*, 109(1): 186–214.
- Bøje, C. and Eichberg, H. (1994). *Idrættens tredje vej — om kulturpolitikken*. Aarhus: Klim.
- Borgers, J., Thibaut, E., Vandermeerschen, H., Vanreusel, B., Vos, S. & Scheerder, J. (2013). Sport participation styles from a time-trend perspective. *International Review for the Sociology of Sport*. DOI: 10.1177/1012690212470823.
- Borgers, J., Vos, S., & Scheerder, J. (2015). Belgium (Flanders). In *Running across Europe* (pp. 28-58). Palgrave Macmillan, London.
- Clerici, P. C. (2014). *Boston Marathon: History by the Mile*. Arcadia Publishing.
- Cooky, C. (2018). Sociology of gender and sport. In *Handbook of the sociology of gender* (pp. 459-467). Springer, Cham.
- Cooky, C., & Messner, M. A. (2018). *No slam dunk: Gender, sport and the unevenness of social change*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Cooper, P. L. (1992). The "Visible Hand" on the Footrace: Fred Lebow and the Marketing of the Marathon. *Journal of Sport History*, 19(3), 244-256.

- Crum, B. (1993). The sportification of the society and the internal differentiation of sport. In *Proceedings of the first European congress on sport management* (pp. 149-153).
- Csikszentmihalyi, M., Latter, P., & Weinkauff Duranso, C. (2017). *Running flow*. Human Kinetics.
- Curtis, J., & McTeer, W. (1981). Toward a sociology of marathoning. *Journal of Sport Behavior*, 4(2), 67.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Plenum: New York.
- Décimo, M. & Fiala, P. (2004). Michel Bréal, le marathon, l'olympisme et la paix. *Mots. Les langages du politique*, (76), 127-135.
- Delnoij, M. (2004). Ze zijn gewoon niet te binden. Hardlopers, atletiekverenigingen en de opkomst van lichte gemeenschappen [They cannot be binded. Runners, athletics associations and the emergence of light communities]. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Derdeman, T. (1994). *Boston Marathon: the first century of the world's premier running event. Centennial race edition*. Champaign: Human Kinetics.
- Derderian, T. (1996). *The Boston Marathon: 100 Years of Blood, Sweat, and Cheers*. Triumph Books.
- Duyvendak, J.W. & Hurenkamp, M. (2004). Kiezen voor de kudde: Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid [Choosing for the Flock: Light Communities and the New Majority] (Kennis, Openbare Mening en Politiek). Amsterdam: Van Gennep.
- European Commission (2009). *Sport and physical activity*. Special Eurobarometer, 334.
- Fält, E. (2013). 'Numeroidut hullut' *Fenomenologinen tutkimus maratoonareiden juoksukokemuksista* [Phenomenological study about running experiences of marathon runners]. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class* (Vol. 9). New York: Basic books.

- Forsberg, P. (2012). *Motionsløbere I Danmark — Portræt af danske motionsløbere*. Copenhagen: Idrættens Analyseinstitut.
- Forsberg, P. (2015). Denmark. In *Running across Europe* (pp. 59-80). Palgrave Macmillan, London.
- Funk, D. C., Mahony, D. F., & Ridinger, L. L. (2002). Characterizing consumer motivation as individual difference factors: Augmenting the sports interest inventory (SII) to explain level of spectator support. *Sport Marketing Quarterly*, 11(1).
- Georgiou, Y., Patsantaras, N., & Kamberidou, I. (2019). Κίνητρα των Μετεχόντων του Δρομικού Κινήματος στην Ελλάδα. 5ο Συνέδριο Αθλητικής Επιστήμης «Άσκηση & Υγεία», Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (Εισήγηση: ενότητα ελεύθερες ανακοινώσεις).
- Haberman, A. L. (2017). Thousands of Solitary Runners Come Together: Individualism and Communitarianism in the 1970s Running Boom. *Journal of Sport History*, 44(1), 35–49.
- Hallmann, K., & Wicker, P. (2012). Consumer profiles of runners at marathon races. *International Journal of Event and Festival Management*, 3(2), 171-187.
- Hallmann, K., Breuer, C., & Dallmeyer, S. (2015). Running participation, motivation and images. *Running across Europe. The rise and size of one of the largest sport markets*, 121-139.
- Hobson, M. L., & Rejeski, W. J. (1993). Does the dose of acute exercise mediate psychophysiological responses to mental stress?. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15(1), 77-87.
- Hook, J. L. (2010) Gender inequality in the welfare state: Sex segregation in housework, 1965-2003. *American Journal of Sociology*, 115(5): 1480–1523.
- Hover, P. (2013). *Derde loopgolf dient zich aan* [The third wave of running is knocking at the door]. Ανάσυρση από <http://www.sportnext.nl/berichten/derde-loopgolf-dient-zich-aan>.

- Laub, T.B. (2013). *Danskernes motions- og sportsvaner*. Copenhagen: Idrættens Analyseinstitut.
- McGinnis, L., Chun, S., & McQuillan, J. (2003) A review of gendered consumption in sport and leisure. *Academy of Marketing Science Review*, 5: 1–24.
- Messner, M. A. (1988/1994). Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain. In S. Birrell & C. L. Cole (Eds.), *Women, sport, and culture* (pp. 65–80). USA: Human Kinetics Publishers
- Messner, M. A. (2007). *Out of play: Critical essays on gender and sport*. USA: SUNY Press.
- Nilson, F., Lundkvist, E., Wagnsson, S., & Gustafsson, H. (2021). Has the second ‘running boom’ democratized running? A study on the sociodemographic characteristics of finishers at the world’s largest half marathon. *Sport in Society*, 24(4), 659-669.
- Ogles, B. M., & Masters, K. S. (2000). Older vs. younger adult male marathon runners: participative motives and training habits. *Journal of Sport Behavior*, 23(2).
- Ogles, B. M., & Masters, K. S. (2003). A typology of marathon runners based on cluster analysis of motivations. *Journal of Sport Behavior*, 26(1).
- Patsantaras, N. (2017). Post-modern sport reflections in the shadow of tradition: The case of the 2016 Athens authentic marathon. Presentation in the 14th European Association for Sociology of Sport Conference, “The Values of Sport: Between tradition and (post)modernity”. June 14-17, 2017 Prague, Czech Republic.
- Patsantaras, N. (2016). "Symbolic-universal messages of the Marathon". Ομιλία σε εκδήλωση υποδοχής Ολλανδών αθλητών, -τριών στην Ολλανδική Πρεσβεία της Αθήνας, στο πλαίσιο συμμετοχής των στον "Αυθεντικό Μαραθώνιο της Αθήνας". Σάββατο 12 Νοεμβρίου 2016.
- Patsantaras, N. & Kamberidou, I. (2006). Gender Equity in Olympic Sports: Absenteeism and Invisibility. *Pandektis International Sports Law Review*, 6(3-4), 361-375.

- Paunonen, A. (2009). Running speaks to more and more people. *Motion*, 1, 36-37.
- Petridis, L. & Batrakoulis, A. (2013). The running movement in Greece: Investigating the profile of the modern marathon runners. *Hellenic Journal of Sport & Recreation Management*, 10(2), 43 – 54.
- Petridis, L. (2015). Greece. In *Running across Europe* (pp. 140-162). Palgrave Macmillan, London.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: work is theatre & every business a stage*. Harvard Business Press.
- Preuss, H., Alfs, C. & Ahlert, G. (2012). *Sport als Wirtschaftsbranche*. Wiesbaden: Springer Gabler.
- Richard, S., & Jones, I. (2008). The great suburban Everest: An ‘insiders’ perspective on experiences at the 2007 Flora London Marathon. *Journal of Sport & Tourism*, 13(1), 61-77.
- Rohm, A. J., Milne, G. R., & McDonald, M. A. (2006). Proven top-rate qualitative analysis and mixed methods research. *Sport Marketing Quarterly*, 15(1), 29-39.
- Sayer, L. C. (2005) Gender, time and inequality: Trends in women’s and men’s paid work, unpaid work and free time. *Social Forces*, 84(1): 285–303.
- Scanlan, T. K., & Lewthwaite, R. (1986). Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: IV. Predictors of enjoyment. *Journal of sport psychology*, 8(1).
- Scheerder, J. & Boen, F. (eds) (2009). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt* [Running in Flanders. The running market from a social science approach] (SBS Series 1). Ghent: Academia Press.
- Scheerder, J. & Noppe, L. (2009a). *Local running: ontwikkelingen en potentiële groei van de loopsportparticipatie in Vlaanderen* [Local running: developments en potential growth of running participation in Flanders]. In: J. Scheerder & F. Boen (eds), *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt* (SBS 1) Ghent: Academia Press, 79–124.

- Scheerder, J. & Van Bottenburg, M. (2010). *Sport light. De opkomst van lichte organisaties in de sport* [Sport light. The rise of light organisations in sport]. In: B. Pattyn & B. Raymaekers (eds). *In gesprek met morgen* [In conversation with tomorrow] (Lessen voor de eenentwintigste eeuw 16). Leuven: Leuven University Press, 89–120.
- Scheerder, J. & Vos, S. (2011). Social stratification in adults' sports participation from a time-trend perspective. Results from a 40-year household study. *European Journal for Sport & Society* 8(1+2), 31–44.
- Scheerder, J. (2007a). *Tofsport in Vlaanderen. Groei, omvang en segmentatie van de Vlaamse recreatiesportmarkt* [Recreational sport in Flanders. Growth, size and segmentation of the Flemish Sport for All market]. Antwerp: F&G Partners.
- Scheerder, J. (2007b). *Naar een tweede loopsportgolf in Vlaanderen? Van atleten naar joggers en runners* [Towards a second wave of running in Flanders? From athletes to joggers and runners]. *Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer* 200, 25–28.
- Scheerder, J., & Van Bottenburg, M. (2010). Global running: evolutie van de loopsport vanuit een internationaal perspectief. *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt*.
- Scheerder, J., Borgers, J., Vanreusel, B. & Vos, S. (2014). *Geen loopcultuur zonder lichte loopinfrastructuur? Een studie naar het aanbod en gebruik van Finse pistes in Vlaanderen* [No running culture without light facilities? A study on the supply and demand of bark running tracks in Flanders] (Beleid & Management in Sport 20). Leuven: KU Leuven/Onderzoeksgroep Sport- & Bewegingsbeleid.
- Scheerder, J., Breedveld, K., & Borgers, J. (2015). Who is doing a run with the running boom?. In *Running across Europe* (pp. 1-27). Palgrave Macmillan, London.
- Scheerder, J., Noppe, L. & Vanreusel, B. (2007). The rise of light communities in sport. The case of running (Paper presented at the 15th Conference of the European Association for Sport Management (EASM); Torino; 12–15 September 2007). In: EASM (ed.). *Sport events and sustainable development* (Abstract Book of the

- 15th EASM Conference). Torino: Scuola Universitaria Interfacoltà in Scienze Motorie, 364–365.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M., & Renson, R. (2002). Social sports stratification in Flanders 1969-1999: Intergenerational reproduction of social inequalities?. *International review for the sociology of sport*, 37(2), 219-245.
- Shaw, S. M. (1985) Gender and leisure: Inequality in the distribution of leisure time. *Journal of Leisure Research*, 17(4): 266–282.
- Shipway, R. & Jones, I. (2008). The great suburban Everest: An ‘insiders’ perspective on experiences at the 2007 Flora London Marathon. *Journal of Sport & Tourism*, 13(1), 61-77.
- Smith, S. L. (1998). Athletes, Runners, and Joggers: Participant-Group Dynamics in a Sport of “Individuals”. *Sociology of Sport Journal*, 15(2), 174–192.
- Sosienski, S. (2006). *Women who run*. Emeryville: Seal Press.
- Spreitzer, E., & Snyder, E. E. (1983). Correlates of participation in adult recreational sports. *Journal of Leisure Research*, 15(1), 27-38.
- Stokvis, R. (2005). *De popularisering van het hardlopen* [Popularisation of running]. *Sociologie*, 1(2), 184–201.
- Stokvis, R. (2006). *Hardlopende vrouwen in de openbare ruimte* [Women running in public]. *Sociologie*, 2(3), 249–264.
- Sutton, C., Laitinen, I., & Ettorre, E. (2007). Women’s running bodies. Personal reflections on running for fitness and joy. *The changing role of public, civic and private sectors in sport culture*, 56-64.
- Taniguchi, H., & Shupe, F. L. (2014). Gender and family status differences in leisure-time sports/fitness participation. *International Review for the Sociology of Sport*, 49(1) 65–84
- Tokarski, W., Petry, K., Groll, M. & Mittag, J. (2009). *A perfect match? Sport and the European Union*. Aachen: Meyer & Meyer Sport.

- Tsonias, S., & Anastasiou, A. (2010). The First Marathon Races. *Journal of Olympic History*, 18(3), 16-24.
- Vaandrager, L. (2007). Running people, healthy people. *Changing families and their lifestyles [internet]*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers, 315-325.
- Van Bottenburg, M. (2006). A second wave of running? *Sport Marketing Europe*, 1(1), 26-30.
- Van Bottenburg, M., Hover, P., & Scheerder, J. (2010). Don't miss the next boat. Changes and challenges of the second wave of running for European Athletics' member federations.
- Van Bottenburg, M., Scheerder, J. & Hover, P. (2010a). Don't miss the next boat. Europe's opportunities and challenges in the second wave of running. *New Studies in Athletics* 25(3/4), 125–143.
- Vanreusel, B. & Renson, R. (1984). Sport as a subculture: a different view of sport as leisure behaviour. *Vrije Tijd en Samenleving*, 2(3), 243-272.
- Vehmas, H., & Lahti, J. (2015). From Elite Running to Mass Running Events. *Running Across Europe: The Rise and Size of One of the Largest Sport Markets*, 105-120.
- Vos, S. & Scheerder, J. (2009). Loopsport in veelvoud: naar een typologie van loopsporters.
- Vos, S. B., Borgers, J., Walravens, R., Hover, P., & Scheerder, J. (2014). Voor de pret of de prestatie?: typologieën van evenementlopers op basis van hun houdingen en motieven. *Vrijetijdstudies*, 32(2), 19-34.
- Vos, S., Scheerder, J., Boen, F., & Feys, J. (2008, September). A typology of runners. Implications for marketing strategies. In *Proceedings of the European Sport Management Conference* (pp. 321-323).
- Zimmerman, J. (1998). *Raising our Athletic Daughters*. New York: Doubleday.
- Βλαβιανού, Δ. (2018). Δημιουργία πολιτισμικών εργαλείων για την προώθηση του brand 'Μαραθώνας' μέσω του Αυθεντικού Μαραθωνίου.

- Γεωργίου, Ι., Πατσαντάρας, Ν., & Καμπερίδου, Ε., (2017). Διερευνώντας τις σχέσεις μεταξύ δρομικού κινήματος και τυπικά οργανωμένων αθλητικών θεσμών στην Ελληνική επικράτεια. Εισήγηση στο 4 ο Συνέδριο Αθλητικής Επιστήμης με θέμα «Η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός στο Σύγχρονο Κόσμο: Παιδεία - Κοινωνία- Πολιτισμός». 4-7 Μαΐου. Αθήνα. Δημοσιευμένη στα πρακτικά του Συνεδρίου σ.σ. (97-98).
- Ζαννιάς, Χ. (2014). *42195 μέτρα σε 30 χρόνια. Μαραθώνιος Αθηνών «Γρηγόρης Λαμπράκης»*. Αθήνα: Βογιατζή.
- Καμπερίδου, Ε. (2008). Φύλο και Αθλητισμός. FYLOPAEDIA-Φύλο Παιδεία. Ηλεκτρονικό Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό του Προγράμματος ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ. Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ) http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php?title=%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82
- Καμπερίδου, Ε. (2012). *Κοινωνικό Φύλο, Κοινωνικό Κεφάλαιο, Πολυπολιτισμικότητα και Αθλητισμός*. Τελέθριο: Αθήνα.
- Καμπερίδου, Ε. & Πατσαντάρας, Ν. (2005). Ο Προβληματισμός περί έμφυλου υποκειμένου στον Ολυμπιακό Αθλητισμό. *Άθληση & Κοινωνία*, 20-22, 55-56.
- Κουλοχέρη, Μ. (2014). Η Εφαρμογή των Αρχών Διοίκησης Ποιότητας στις Αθλητικές Υπηρεσίες: Η Περίπτωση του Μαραθωνίου της Αθήνας.
- Μαργαρίτη, Α. (2010). Η αξιολόγηση του οικονομικού αντίκτυπου του Κλασικού Μαραθωνίου Αθηνών 2009.
- Μηχανή του Χρόνου, (2021). <https://www.mixanitouxronou.gr/i-apofasismeni-gineka-pou-etrexex-moni-tis-to-marathonio-to-1896-mia-mera-meta-ton-spiro-loui-ti-chlevasan-ke-tis-apagorefsan-tin-isodo-sto-stadio-mia-iperochi-gineka-pou-chathike-sti-skoni-ti/>. Ανάσυρση από διαδίκτυο 28/08/2021.
- Μηχανή του Χρόνου, (2021). <https://www.mixanitouxronou.gr/i-proti-ellinida-poy-symmeteiche-ston-klassiko-marathonio-para-tis-antidraseis-kai-toys->

chleyasmoys-quot-moy-elegan-na-katso-spiti-kai-na-plyno-piata-quot/. Ανάσυρση από διαδίκτυο 28/08/2021.

Μπουτεράκος, Ν. (2020). Διοργάνωση και σκοπιμότητα μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων: εκτίμηση της συμβολής τους στην τουριστική ανάπτυξη των προορισμών: μελέτη περίπτωσης: αυθεντικός Μαραθώνιος Αθηνών.

Παπαχαραλάμπους, Ν. (2014). *Μαραθώνιος Αθήνας και χορηγικά οφέλη: Η περίπτωση της WIND* (Doctoral dissertation).'

Πατσαντάρας, Ν. (2007). *Το Ολυμπιακό Φαινόμενο*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Πετρίδης, Λ., & Μπατρακούλης, Α. (2013). Το δρομικό κίνημα στην Ελλάδα: Διερευνώντας το προφίλ των σύγχρονων μαραθωνοδρόμων. *Management*, 10(2), 43-54.

Σάμιος, Σ. (2011). Πρόλογος στο *Along the Blue Line // Athens Classic Marathon 2010 - 2500 Years of the Authentic Course*. Athens: Grey Images Publishing.